

Om

en nye

Handels-Indretning

udi

Island,

i Anledning af

det Kongelige

Landhuusholdings-Selskabs

Priis-Sporsmaal

om

den beste Handels-Plan for dette Land,

ved

Hr. Torchild Fieldsted,

Etatsraad og Laugmand i Christianssands Stift.

Kroned

med Selskabets anden Guld-Medalje

i Aaret 1783.

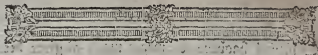
Kiøbenhavn, 1784.

Trykt og forlagt ved Nicolaus Møller,

Kongelig Hofbogtrykker.

Devise:

Permitte Diis cætera.

Til
Læseren.

Den uvisse Fordeel, som Dannemark hidtil har giort sig af Handelen paa Island; ligesom dette Land paa sin Side af den danske Handel, ei at tale om de mange Forandringer, Handelen Aar efter Aar har undergaaet, gav Selskabet Anledning til, i Aaret 1782 at udsætte en Premie for Besvarelsen af det Spørsmaal: Om den beste Handels-Indretning for Island til Befordring af Rigernes og Islands egne indbyrdes Fordele, betragtede i den fuldkomneste og meest politiske Sammenhæng tienlig paa alle Sider.

Selskabet haabede saa meget meere at giøre det Almindelige en behagelig Tieneste med dette Spørsmaals Opløsning, ifald det skede, som Hans Majestæt, **Kongen**, deels ved mange og store Velgierninger imod Landet, deels ved indhentede Oplysninger derfra, Landets Tilstand og Tarv betreffende, selv allernaadigst noksom har bevidnet sin faderlige Omhu for dette Land og høipriselige Hensigt, om muèligt, at see den beste Handels-Plan for denne i mange ekonomiske og politiske Henseender betydelige Øe udfunden. Den *) 4de Artikel i den Kongelige Instruction for Land-Commissionen, som i Aaret 1770 blev sendt did, anfører denne Omstændighed udtrykkeligen. Et mere passende og lykkeligere Øieblik for saadan en Priismaterie troede ei heller Selskabet at kunne indtreffe end den nærværende Tid, imens Handelen just føres for Hans Majestæts egen Regning, da enhver muelig Forandring efter Hans Majestæts allernaadigste Velbehag uden Indvending eller

Hindring

*) Olavii Reise, Forberedelsen. 1 Deel. S. 9.

Hindring af Handels = Interessierede kunde dermed foretages.

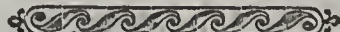
Skiønt Sporsmaalets Besvaring ikkun blev bestemt til eet Aar, har Selskabet dog været saa heldig med sin Opgave, at det endog, for Premie = Forfalds = Tiden endnu var forloben, havde den Fornoielse, at see sig tilegnet, skiønt uden Hensigt til Premie, en trykt Afhandling under Titel: Forsøg til Forberedelse til at besvare det Kongelige Danske Landhuusholdings = Selskabs Spørsmaal om den beste Handels = Indretning for Island: et Arbeide, som kunde ikke andet end være Selskabet behageligt, endog for den Aarsags Skyld allene, ei at tale om andre, da det deraf erfarede, at dets Sporsmaal havde endog opvakt Opmerksomhed hos een af den islandske Handels egne Herrer Med = Directeurer, Hr. Conference = raad Erichsen, som i saa mange andre, især lærde, Henseender er desuden af Island meget fortient. Men da Hr. Forfatteren selv dog ikke udgiver, dette, skiønt paa sikre Handels = Beregninger

grundede Skrift, for andet end en Forberedelse, indeholdende Materialier til Udarbeidning af en Plan for dem, som vilde tænke videre i Overeensstemmelse med Selskabets Spørsmaal; saa har det ikke lidet fornøiet sig over, ved den Afhandling, som herved bekiendtgiores, i Hr. Etatsraad og Laugmand Fieldsted at have fundet en Forfatter, der efter det muelige, som i denne Sag kunde formodes (en gammel Monopol-Handel skrives altid vanskeligen om) har fyldestgiort dets Ønske. Foruden andet, som giør Afhandlingen agtværdig, er Hr. Forfatterens egen Erfarenhed og Kundskab, hvorpaa han grunder mange af sine Sætninger, ikke een af de ringeste Egenskaber ved samme. At han ikke blot besidder denne Indsigt, som en indfødt Islænder, men desuden som den der i Kongelig Ærende tillige har søgt at gjøre sig Landet i dets indvortes økonomiske og politiske Forfatning bekiendt, især som han fandt det, da han som Med-Commissair i ovenmeldte Commission 1770 besøgte det; vil man ved Afhandlingens Læsning snart

blive

blive vaer. Uden denne Kundskab skulde han ei heller kunne have anstillet de veltrufne Sammenligninger, han har giort imellem dette Land og andre fremmede Lande, omtrent af samme Beskaffenhed, for at overtyde os om Islands virkelige store Herligheder frem for hines, naar kun disse Fordele ret kiendtes og brugtes. Hvorvidt imidlertiid Hr. Forfatterens Plan vil finde det Bifald, som kan giore Selskabets Ønske frugtbringende, det overlader det i Underdanighed til allerhoieste Eftertanke. For Aarsager, som ligger i Planens Natur og Afhandlingen selv har det troet sig forbunden til at paatrykke denne sit Stempel. Men det uagtet paatager Selskabet sig derfor ikke at forsvare en eller anden enkelt Tanke, som Forfatteren kan have yttret, da nærmere Undersøgelse og Overveielse deraf kan i Tiden tilfoie dem fuldkomnere Bestemmelser, som den nærværende Tid ikke har givet Forfatteren Leilighed nok til at udvikle. Herhen regner Selskabet f. Ex. Forfatterens Forslag om Geistlighedens Reduction til et færre Antal

tal end den udgior for nærværende. Landets Strækning og Gaardenes samt Familiernes Fraliggenhed fra Præsterne m. v. vil maaskee have mere imod det Forslag end Forfatterens egen Hensigt, som ikke desmindre er Standen fuldkommen god. Paa Planen i Almindelighed og ikke saa meget paa enhver særskilt Omstændighed har Selskabet derfor i sær seet ved sin Bedømmelse af Skriftet og Premiens Tilkiendelse. Hvorfor Selskabet særskilt lader det nu trykke, det indseer man letteligen, er for jo før jo heller at bevirke det gode, som derved kan skee. At man maatte have Forfatterens egne Tanker i alle Henseender ganske uforandrede har man fulgt hans Manuscript saa nøie, at man end ikke i Bogstaveringen selv har villdet giøre mindste Forandring.

Det

Det er Ordenes Bemerkelse, som saa ofte gier, endog i vidrig Mening, Indtryk paa den menneskelige Forestilling, at Historien har mange Exempler paa, at det er Benævnelsen, som har dannet Begreb om en Ting, i Steden for at Tingenes Beskaffenhed skulde giere dens Benævnelse og give dens Egenskab tilkiende.

De første Beboere, som endelig udvalgte Island til sin Beboelse, kaldte det med dette Navn, da de i den Aarets Tid, som Iis og Snee pleier at falde her i Norden, satte der deres Bolig. Denne Benævnelse har indtil denne Dag, saavel hos os som andre Europæer, gieldet som Beskrivelse. Man har derover forestillet sig Island at ligge under evig Iis, imedens den uhyre Landstrækning fra Nord-Polen til Cap Farvel, Isens sande Føde- og Hiemmested, kaldes Grønland. Mange usande Fortællinger, især saa længe Ukyndighed og Overtroe blandede sig med de Beskrivendes Efterretning, har des-

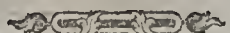
uden bekræftet denne Mening, og det endog i den Tid, da fremmede Nationer med megen Drift søgte Landets fiskerige Kyster, og, endskiønt paa en uordentlig dog fordeelagtig Maade, dreve Handel med dets Beboere. Men, nagtet denne Benævnelse, har Landet dog ei allene fødet sine Beboere, men og aldrig været uden Besøg af Fremmede.

Det er ikke min Hensigt historisk at forestille Aarsagerne til Landets nærværende ringe Beboelse, til Folkenes Formindskelse og Handelens Afmagt, der er i senere Tider grundig lagt for hver Mands Øine (vid. Deo, Regi & Patriæ. Olafsens og Olavii Reiser). Alt hvad deraf kan sluttes, er, at den nu værende gamle norske Colonie i Island er aftagende og uden Kræfter selv at bringe sit Lands Herligheder til Statens eller egne forbedrede Fordele.

Island er den ældste Colonie, som imod Vesten er plantet af Europæer, og har, i Lighed med alle de Plantesteder, som Amerika paa faste Landet og Øerne har imodtaget, haft sine omvexlende Perioder af Ulykke og Velstand og er den islandske Colonie saa meget mere merkværdig, at den fra første Beboere, uagtet uordentlig Frihed, uvirksomme Love, indbyrdes ødeleggende Krige, Pest og Hunger i et koldt Land, der mangler Jern og Skove, nu igiennem meer end 900 Aar har dog beholdt en

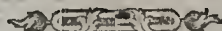
Popu-

Population af 46000 Mennesker. Derimod seer man af alle Efterretninger, at de Amerikanske Plante-Steder, i hvor store og mægtige de endog i denne Tid forefindes, ere ikke komne til den Fuldkommenhed de nu have, uden efter mange Ødeleggelser, efter at være flyttede fra et Sted til et andet, og efterat mange kostbare Anlæg med Penge- og Folke-Spilde ere gangne til Grunde. Robbertson, Raynal og Rüssel, foruden mange andre særskilte Colonie-Beskrivelser, hvorpaa disse grunde sig, give udførlig Vidnesbyrd om denne Sag. Hvor mange Anlæg, utallige Bekostninger, Folkeforraad, Tid og Arbeide ere ikke spildte førend Canada, Isle Roiale og Terreneuve ere bragte i den Stand de nu ere? ej at tale om Lande under mildere Klima og berigede med flere Herligheder. Island har fra sin første Beboelse til i Aaret 1777, da den oktroierede Handels Faktorier bleve anlagte i Landet, aldrig havt noget varigt Handels-Anlæg paa sin vidtløftige Strækning; dens Colonie har dog holdt sig indtil denne Tid med sine egne Landsgaver og med en flygtig Handel af Fiske- og Fedevarer uden nogen Hoved-Statens Bekostning; jeg siger derfor uden Bekostning, da de Summer, som bleve allernaadigst givne i Heisalig Kong Friderich den 5tes Tid til Fabrikers Anlæg, ikke vare egentlig Bekostning paa Colonie-Anlæg; ikke heller

ere de mángfoldige Opmuntringer, Forsøg, Undersøgelser og Velgierninger, som denne Regiering har viist imod Landets Beboere, at ansee som Colonie-Bekostninger, men som veltænkte og goddædige Forbedringer, som kunde passe sig til nærværende Forfatningers Handel, Jordebrug og Fiskerie: Men med alt dette er dog denne Danmarks store Eiendom endnu som en upløiet Ager og som en usleben Ædelsteen. Folkemængden eller Levningerne af den i alle Maader ærværdige norske Colonie ere som enkelte Stammer i vidtløftige Ørkener, hvis Grund kan tage imod alle Slags Planter. Søen med alle sine Herligheder er deels ubekiendt af sine Eiere, deels ubrugt hvor dens Rigdomme end ere bekiendte. Ikke desto mindre haaber jeg det tydelig kan legges for Dagen, at Island kan og bør være Regieringen og de Danske og Norske Stater, hvorunder det som Colonie henhører, i det mindste ligesaa fordeelagtig Eiendom som Terreneuve, Isle Roiale og endeel af Udkysterne ved St. Laurent Floden er for sin Hoved-Stat. Mine Dommere, som vide hvor meget disse Strækninger og Lande indbringe deres Eiere, blot af sit Fiskerie og deraf flydende Navigation og Handel, beder jeg at oversee med mig, om jeg i denne Paastand skulde synes overdreven.

Man

Man forestille sig Island saadan som det af Naturen er lagt i det fiskerige Hav, fra 64 til mod 68 Gr. Norder Brede, med Længde af henved 80 Mile fra Øst til Vest; man forestille sig det uden menneskelig Beboelse, uden noget Slags tamme Landdyr, øde og tomt, dog med de Landherligheder, som det har og maatte beholde, om det af alle Indbyggere blev forladt, og dernæst spørge man: Fortiener ikke denne Landstrækning at besættes med en Colonie, at dyrkes og bruges til Græsgange for saa mange nyttige Kreaturer af al Slags, som der kan leve og trives? Fortiener ikke dets fiskerige Strande at søges og benyttes paa alle de Strækninger, hvor Havets Rigdomme kan benyttes, i Forhold med de Handels-Omsætse, som denne oplyste Tidsalder har giort mulige?

Man bør ikke være vis om, at denne Qvæstion af alle blive besvaret med Ja? Der vil endnu findes Folk, som paastaae, at Island er et haardt Land, der ikke kan tage imod Forbedringer; at Landbruget ikkun duer til Græsgange; at Fiskerierne ere aftagende, usikre og formedelst den grønlandske Havs-Iis, farlige; at de ikke med nogen Fordeel kan søges fra Danmark; at den Handels Søgning, som nu skeer til Island er til ingen Nytte for Hoved-Staten, men drives og vedligeholdes endog med Tab,

 blot

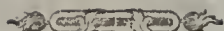
blot som et Beneficium til at underholde den der nu værende gamle Norske Colonie; og at til dens Underholdning octroieret Provisions-Handel er den eneste som er mulig.

Disse Lærdomme har gieldet i det foregaaende Aarhundrede som uimodsigelige Sandheder, de har ligeledes gieldet i Jerstningen af dette; og efterat man for kort siden har begyndt at eftertænke denne og flere Handelens almindelige Vigtigheder, er dog disse anførte Sætninger brugte som Theorie til at giøre andre Udsigter og Begreb om denne Sag, enten tvivlsomme eller uvisse. Der ere trykte Bøger, som paastaae, at Octroi-Handel i Island er den eneste, beste og eneste mulig (Islandophilus 1ste og 2det Hefte). Der haves hele Afhandlinger, endog indgivne af publique Embedsmænd, som paastaae, at Island duer til intet, at det ligger af Veien i Iis-Havet og gavner hverken nu værende Beboere eller andre; ei at tale om flere Indberetninger, som findes i Regierings-Collegiernes Archiver, der, i Overeensstemmelse med Andersens berygtede Relationer, giøre Island til en tynd, unyttig og svampig Jordskorpe, giennemboret af Volcaner og overgaaen med Lava.

Vel er det sandt, at man ikke bør afmale Island som Canaan. Endskiønt det kan flyde af Melk,

saa

saa flyder det dog aldeles ikke af Honning. Det ligger under koldt, endskiønt ikke overhaauds haardt Klima. Det mangler Skov, og denne Maugel er af alle den største og mest vanskeligste, og om en Skov-Plantning paa Island kunde koste Millioner, vilde Landet forbedres derved i Verdie langt over Bekostningerne. Det mangler Korn, men det er endnu ikke afgiort, om denne Mangel behøver at være vis og vedvarende, og, endskiønt Korn aldrig voxede i Island, saa er det en Mangel som Landets øvrige vel anvendte Fordele kan erstatte. Derimod eier Island Fiskerier, ligesaa rige som noget Land i og uden for Europa; thi de Nord-Amerikanske og Terreneufiske Banker ere, efter engelske og franske Beretninger, hverken vidtløftigere, sikrere eller fiskerigere end de Islandske, som man formener udførligere kan bevises. Det eier Græsgange saa stærke af Naturen som i de beste europæiske Lande ved Dyrkning; man behøver ikke til Beviis derfor at anføre allene de Faar og Hornqvæg som komme derfra, men dets Høe, som i Styrke og Størrelse ligner det Engelske, og saa vidtløftige Græsgangs-Strækninger som Island eier, findes ikke, efter Reisendes øiensynlige Vidnesbyrd her i Norden. Island eier herforuden saa mange Havne og Reder, som ere tienlige til dets Beseiling, hvoraf ikke halv saa mange bruges som

der ere og forefindes, hvilket ydermere vil bekræftes, naar den ypperlige men standsede Indretning med Havne og Søe-Kartets Optagelse fortsættes.

Man kan derfor ikke tage i Betænkning at bekræfte, at Island, om der hverken fandtes Folk eller Fæe, var en vigtig Eiendom for Danmark og værdig til at besættes med Colonister; der kunde søge og anvende dets Fiskerie efter Verdens nu værende Handelsmaade, og ved Landbrug saaledes indrettet som Jord og Clima tillader, ei allene understette Fiskeriet, men og bruge Landet til det, som det bør være, et Forraadskammer for de Danske Stater og som et værdigt Leni til at formere deres Handel og Skibsfart i og uden for Europa; og formenes denne Bekræftelse saa meget mere kan giøres, da Landet, foruden sine naturlige Herligheder, eier en gammel Colonie, bestaaende, efter de sidste autentique Beregninger, af 46200 arbeidsomme, fredelige og stadig boesatte Mennesker. Paa denne Sætning er det, at denne Afhandling egentlig er grundet.

At Island, blottet fra al Beboelse, var betydeligt om ikke for andet dog for dets rige Fiskerier, formener jeg at bevise dermed, at Engeland med megen Bekostning har bragt til fordeelagtig Benyttelse et Land af lige Beskaffenhed, men dog ikke af lige Godhed med Island. Engeland vedligeholder med bestandig

standig Drift og yderlig Agtsomhed sine Fiske-Colonier paa Terreneuve eller Newfoundland; Landet har altid, under de blodige Krige, som denne Magt har ført med Frankrige, søgt, med den sidstes Udelukkelse, at beholde allene denne Eiendom. Ved sidste Krig bemægtigede Engeland sig Isle Roiale med Louisborg eller, som Engelænderne kalde det, Cap Breton, hvor de Franske, efterat have ved Ytrecter-Freden tabt Terreneuve, med store Bekostninger anlagde betydelige Fiskerier, hvis Underholdning kostede aarlig, tilligemed Fæstning og Garnison, 1 Million 300 Livres (vid. Memoires de Cap. Breton. Lett. XV).

I overstaaende Krig har Engeland, blant sine første Foretagender bemægtiget sig de 3de smaae, de Franske endnu tilhørende, Fisker-Etablissements under Terreneuve, nemlig St. Pierre og større og mindre Miquelon, for at deres Fiender ikke skulde have mindste Plet paa de fordeelagtige Fiske-Steder.

Betragtes nu af hvad Beskaffenhed disse Eiendomme ere, befindes de at være i mange Maader vanskeligere end Island. L'Abbe Raynal, i hans Histoire Philos. & Politique VI. Tom. Edit. 1774, beskriver Terreneuve saaledes, at den er 300 franske Mile i Omkreds, men man kan ikkun giette sig til dens Beskaffenhed op i Landet, eftersom ingen har kommet og efter Anseelse ingen kan trænge sig derhen.

 Det

Det lidet som man kiender af Landet er fuldt af steile Klipper og skarpe Bierge, bedækkede med slet Skov, hvorimellem falde trange og sandige Dale. Kysten er overalt forsynet med Havne, Reder og Vige (Landets Hoved-Fortrin), hvorved ikke findes andet end Mose og Smaastene, ligesom af Naturen bestemte til Fiskeriets Tørkning, som falder ved Kysten. Der falder streng Hede om Sommeren paa de aabne Steder, hvor Solens Straaler spille paa Klippe og Stene. De øvrige Dele af Landet ere umaadelig kolde, i Særdeleshed formedelst de uhyre Iisbierge, som komme fra Nordhavet og blive bestandig staaende paa dens Kyster. Dens nord- og østlige Dele have altid klar Luft, men de sydlige og vestlige Parter, som ligge imod den store Fiskebanke, ere overtrukne med bestandig Taage.

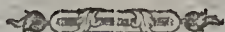
I det Væsentlige er Rüssels Beskrivelse hermed overeensstemmende i hans History of America. Lond. 1778. 2 Vol. 4 B. 4 Cap. dog med det Tillæg, at Landet ingen indvortes Handel eller Communication imellem de ved Havnene anlagte Fiske-Pladser kan have. Ligeledes siger Rüssel, at man har opgivet al Tanke om at kunne dyrke Landet for sylgende Aarsager, og disse Aarsager berettes andre Steder at være Jordartens Skarphed, der meest bestaaer af Mose og Sand, samt og de langvarige og kolde Vintre.

Om

Om Fiskebankens Beskaffenhed melder denne grundige Skribent fremdeles, ligesom Raynal, at den er en af disse Fielde, som Søen danner under Vandet, ved den Jord, som den idelig vasker bort af Faste-Landet. (Denne Mening kunde vel imodsiges). Det er vanskeligt at bestemme dens egentlige Grendser, men den regnes at være 160 franske Mile i Længden og 90 i Breden. Vandets Dybde er foranderligt; sommesteds allene 5 Favne, andre Steder over 50. Man kan der næsten aldrig see Solen; thi Himlen er bestandig skiult, ikke allene med en tyk, men og med en kold Taage. Søen er altid urolig og Vindene stive, især paa de Steder, hvor den Torsk falder, som strax laves til Salt-Fisk. Videre beskrives de svære Vanskeligheder, Hav-Isen foraarsager, paa disse Kyster, hvilket man finder ufornødent at anføre, allene han ligner dem med de meest skrekksomme Billeder, som kan forekomme de menneskelige Sandser og Forestillinger, hvilket og enhver, som har seet Nord-Polens Iis-Fielde, maae tilstaae.

Men dette uagtet overvinder Lyst til Fordeel og den visse Vinding alle disse Vanskeligheder; og at Fordelen ved de Terreneufiske Fiskerier maae være anseelig, kan man slutte sig af denne samme Rüssels Beretning, som siger, at den siden Aar 1763, da

den

den næst sidste Krig imellem Engeland og Frankerig ophørte, er voxen to Trediedele meer end tilforn; og, efterat Engeland selv og deres vidtløftige Colonier i Vestindien ere forsynede med nødvendige Fiskevare, indrente de aarlig 500000 Pund Sterling, foruden at disse Fiskerier blive som Plante-Skoler for den engelske Søefart.

Den Isle Royale eller Cap Breton beskrives lige saa ubehagelig som Terreneuve. (vid. Memoire de Cap Breton, à la Haye & Londres 1760.) og af flere Beretninger hiin som denne (vid. Crantz Historie von Grönland 2 Tome, Algemeine Geschichte der Völker in Amerika). Flere Beviser ere unfornødne. Levende Folk af vore egne Landsmænd have været paa Stederne og begegnet alle deres Farligheder. Det er overalt ikke Landenes Behagelighed, men den fordeelagtige Handel og sikre Næringsvei, som fører Folk endog til de yderste Verdens Afkroge, hvor de har at kæmpe med dræbende Luft, vilde og stridbare Beboere, giftige Dyr og Planter og alle Elementers Farligheder.

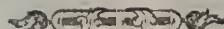
Af denne Beskrivelse erfares, at disse Lande ere endnu haardere og vanskeligere end Island, og det verste som dets Nord-Land somme Aar, men ikke alle, plages med, nemlig den nordiske Hav-Iis, beseger de forbemeldte amerikanske Fiske-Lande altid

og

og falder der idelig denne Næringsvei til Besværing. Derimod har Vester- og Sønder-Landet af Island aldrig i dette Seculo, og ikkun eengang i det forrige, været hiemsøgt med denne Uleilighed; og endda er den i Norden ikke uden Fordele, da dermed følge baade Hvalfiske og Kobber; og hvor meget deraf kan fanges, endog af uberedte Folk sees af Secretær Olavii Reise pag. 11, 12. Kulden i Island kommer ikke til den Strenghed som udi den ellers meget dyrkede Canada, der dog maae være mildere end den, som falder paa Terreneuve og Isle Royale. Til Beviis derom kan eftersees de Metereologiske Observationer, som befindes i Kalms Reise, 3 Tome, Gøttingske Oversættelse, tagne udi Montreal ved Laurentz-Floden, sammenlignede med Horrebows og Secretær Olavii Veir-Observationer i deres udgivne Skrifter. Man melder her intet om vore egne meer vanskelige Fiske-Steder end Island, som Finmarken og Grønland, hvilket sidste, ikke Hudsons-Bayens engelske Etablissements undtagen, er det grummeste Opholdssted som Mennesker kan søge.

At Fiskerierne under Island ere saa rige, som de der falde under Terreneuve, haaber man ikke kan tages i Tvivl, endskient de aldrig saaledes have været benyttede, hverken af vor Hoved-Stat eller Landets Beboere. De trende Nationer, Franske,

Engelske

Engelske og Hollandske have under de Islandske Kyster, baade i dette og forrige Aarhundrede, drevet det vandrende Fiskerie (saaledes kalde Fremmede Huggert-Fiskeriet) der allene fanger Torsk til Nedsaltning, uafbrudt, og at Fangsten er skeet med Fordeel, maae man slutte deraf, at den formeres og vedligeholdes endnu saavidt Tingenes Mulighed tillader. Derimod have de Franske, eftersom Raynal beretter (Histor. phil. & pol. 6 Tome 17 B. 36 Cap.) tabt ved deres vandrende Fiskerier paa Terreneuve over 14 pro Cent, beregnet efter deres dertil giorte Udrustning af 145 Fiskerskibe, hvis Drægtighed tilsammentagen han beregner til 8830 Tonneaux, der bliver omtrent efter vore Commerce-Læsters Beregning 3090 Commerce-Læster.

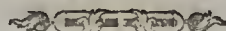
Den paa disse Skibe ansatte Folkemængde regner Raynal til 1700 Mænd og deres Fangst, efter igientagne Forsøg, lignes til 700 Stkr. pr. Mand. Derimod efter den Beregning, som findes udi en Afhandling om Islands Opkomst, under Titel: Deo Regi & Patriæ, pag. 150. 151, kan en Huggert regnes at fange 360 Vætter, 40 Torsk til en Vætte; dens Bemanding ansættes ligesom paa de franske Huggerter til 11 Mand, bliver altsaa Fangsten pr. Mand,, i Følge denne Beregning, over 1300 Stkr. Torsk. Men efter Balles Regning (Oeconomiske

Tanker

Tanker om Island) ansættes en Mand i 192 Dage at fange 1536 Stykker. Altsaa efter disse Beregninger maae Fiskeriet være rigere i Island end ved Terreneuve.

Engelænderne tilstaae selv, (vid. Russel loc. cit.) at deres vandrende Fiskerie paa Terreneuve, uagtet lidet eller intet bebyrdet med Paalæg, ikke er fordeelagtigt; men da de nu selv ere Eiere af denne Øe og tilliggende Lande, have de anlagt de saa kaldede Siddende Fiskerier, som indrente dem den forhen ommeldte Summa af 500000 Pd. St. De Siddende Fiskerier kaldes de, som fra Kysten drives af de i Landet beesatte Kiøbmænd og Fiskerie-Entrepreneurs med dertil tienlige Farteier og Chalupper; Hvis Fangst virkes i Landet paa den bekiendte Terreneuviske Maade, og, efterat være ved Transport-Jagter samlede til Coloniens Hoved-Qvarterer eller Byer, udskibes til alle Verdens Dele. Det er altsaa efter saadan Benævnelse Siddende Fiskerier, som de Russiske søge ved Nord-Capet og under Finmarken, hvis fordeelagtige Beskaffenhed kan sees af Etatsraad Hagerups Afhandling om Fiskerier. Det er og paa nogen Maade Siddende Fiskerier, som drives af vore Bønder fra Wardøehuus til Lindesnæs og rundt om hele Island. Men dette sidste Siddende Fiskerie er af en bagvendt Natur; thi det er

urime-

urimeligt i dets Anlæg, svagt i dets Drift og i Almindelighed ufordeelagtigt for Land og Handel.

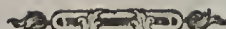
Jeg forbigaaer at melde noget om de Norske Fiskerier, som nærværende Diemerke uvedkommende, undtagen naar noget desangaaende som Exempel anføres. Men jeg vil søge kortelig at bevise denne Mening, hvad det Islandske angaaer, og hvoraf jeg formener kan sluttes, at nu værende Handel der i Landet, som især grunder sig paa dets Fiskerier, drevne som hidindtil skeet er, umulig i Længden kan vedvare uden Tab.

Af de mange i senere Tider udkomne Efterretninger om Island og af bekiendte Folks øiensynlige Vidnesbyrd, veed man, at det hele Fiskerie, som der søges paa Landets vidtløftige Kyster, skeer ved Landets Bønder. Man maae tilstaae, at det, efter saadan Leilighed, som Bønder kan have, søges med al den Drift, som mulig skee kan, og de Folk, som have seet Fiske-Søgningen i Finmarken, Nordlandene og Island, maae upartisk tilstaae, at de Islandske gaae for sig, især i Vær-Tiden, med mere Orden, Rolelse og Mod end hine; desuden merker man aldrig, eller meget sielden, i Island de idelige Tretter om forskiellige Maddinger, om Line og Torske-Garns Brug, som i Nordlandene især giør saa uendelige Fortredeligheder i denne vigtige Nærings

Søg-

Søgning. Enhver fisker i Island med den Madding han kan faae, og bruger de Fiskeredskaber, han kan tilveiebringe, uden andres Fortrydelse; derimod opstaae i Nordlandene Processer, Slagsmaale og Redskabernes underfundige Spilde, om nogen i samme Fiskevær legger sig Garn til, naar alle ikke kan giøre Bekostning derpaa, eller om en Fisker bruger anden Madding end den anden. Vil man overtydes herom, kan læses Hvids Afhandling om Torskegarns Brug, trykt i Bergen, Biskop Frises 3die Afhandling om de Norlandske Fiskerier, indrykkede i de Svenske Videnskabers Selskabs Acter for Aar 1770, 1771. Ikke heller gaaer saa megen Brændeviins-Brug i Svang i de Islandske Fiskevær som i Norlandene, hvor hvert Sted har sin Giestgiver og Brændeviins-Handler. Men med alt dette ere dog de Islandske Fiskerier frem for de Nordlandske (hvor formuende Skippere og Landhandlere bestride meget af Udreedningen) blot allene Bonde-Fiskerier, som, efter nærværende Landets og Indbyggernes Tilstand, aldrig kan blive anderledes end ufuldkomne og tilbageholdende.

Det har hidindtil bestandig været forbudt alle dem, som have havt Handel paa Island, der i Landet at holde nogle Fiskebaade eller leie Indvaanerne til at fiske; hvorudover ingen anden Fiskerie-Ind-

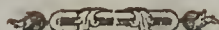
retning har kundet have Sted end den, som Landets Bønder har kundet iverksætte. Uagtet dette Octroiernes Forbud har været velmenende imod Landets Indbyggere, at ikke de Handlende skulde falde dem ind i deres Næringsvei, som man i de Tider har formeent ikke vare tilstrækkelige uden for Landets Bønder, saa har det dog forvoldet, at Bønder ere blevne til Fiskere, og Landbruget, som ene og allene i Island kan underholde Fiskerierne, er bleven forladt og vanrøgtet, hvorved Fiskerierne have aftaget og forfaldet i samme Forhold som Landbruget. Hertil har og tillige virket, at saavel i forrige Aarhundrede som i dette, saalænge den gamle Taxt af 1703 indtil 1776 vedvarede, har Indbyggerne nydt 10 pro Cent Gotgiørelse, naar de betalte med Fiskevarer frem for Landvarer. Denne nu værende Taxt viser og et kiendeligt Fortrin i Prisen paa Fiske- og Landvarer. For omtrent 80 Torske, virkede til Platfisk, kan Fiske-Bonden, som boer ved Strandkanten, tilkiøbe sig en Tønde eller 10½ Lispund Rugmeel; derimod forslaaer ikke, efter samme Taxt, en heel feed og fuldkommen Oxe for Landbonden at kiøbe samme Qvantum Korn-Vare, og omendskiønt Talgen i denne Taxt er forhøiet, saa er det dog i Proportion af langt ringere Priis end Tranen.

Da

Da nu Fiske-Bonden ikke kan komme paa Søen eller udrede sin Baad, med mindre han, foruden den Provision, som hans egen Familie udfordrer, er forsynet med Skind-Klæder, og under dem gode islandske uldne Klæder, derhos med Smør til sin Fisk, samt og nogle Kiødvarer; thi den Fisker, som lever blot af Fisk, kan neppe udholde Fiskeriet, der virkelig er et af de sværeste Arbeider, som af Mennesker forrettes: saa maae nu Fiskeren tilligemed enten være Landbonde, og ved sit eget Jordbrug erhverve disse Fornødenheder, eller han maae tilkiøbe sig dem af Landbonden. I første Tilfælde forsømmer han Fiskeriet, hvilket, dersom det skal drives til Nytte, aldrig bør forsømmes, saasnart Vind og Veir tillader Søe-Søgning, om ikke altid for at fange Torsk, som har sin periodiske Gang til og fra Landet, dog til andre Fiskerier, som Sælhunde, Flyndre, Lax, alt efter Land-Pladsernes Leilighed.

Sommer-Tiden, som Landbruget meest udfordrer, er ofte og paa adskillige Steder, især paa Nord-Landet, den beste Fisketid. Vil Fiskeren som et Amphibium da være Landmand tillige, forsømmer han sin beste Tid og vinder saare lidet i et udyrket Land, som Island, uagtet sine ypperlige Græsgange, efter alle Beretninger er og maae være. Secretair Olavius siger udtrykkelig, at en Fisker

 ofte

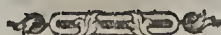
ofte maae anvende 8 til 9 Uger til at naae Vinter-Foder til en Koe, da han paa de tørre Udkanter, hvor Fiske-Søgning ellers best falder med üsle Redskaber maae skrabe Græs af vandsyge Sletter og Strand-Tuer.

Baadene behøve Tid til Tilsyn, Flikerier og Bygning; Redskaberne, som Fiskeren selv bør forfærdige, medtage ligeledes saa mange Stunder, at endog et ringe Landbrug maae forsømmes, naar Fiskeren vil retskaffens, og, som det heder, i Tide og Utide holde ved at søge denne ellers besværlige Næring. Hertil kommer og, at Fiskepladserne ere, især paa Syd- og Vest-Landet, hvor de egentlige endnu søgte Fiskerier ligge, tørre og steenede Egne, der ikke uden med vedvarende Røgt kan give Jordbruget Fordele. Jeg vil ikke melde noget om, hvordan Indkiøbs-Prisen paa Fiske-Redskaber, Tømmer og deslige er og haver været proportioneret efter Fiskens Priis; thi det vilde blive for vidtleftigt. Det falder ellers besynderligt, at en Alen Ege-Kiøl-Træe til Baade skal koste 28 Skill., da en Pot Brændeviin ikkun koster 13 Skill.; og ligesaa fremmed falder det, at der just i Island, hvor Baade-Tømmer sælges ved Handelen, dette da skal være af Eeg. Al den Fiskefangst, som erhverves under de norske Kyster fra Lindenæs ligge til Archangel, tages med

Fyrre-

Fyrre=Baade. De største og beste Baade i Island paa Nord= og Øst=Landet ere byggede af Driv=Fyr. Naar altsaa en Fisker skal bekoste saa dyre Redskaber til sin Næring, leve deraf med sin Familie og spilde sin Tid paa Jordbrug, saa skal Fangsten være overflødig, om han skal komme ud. Derom kan fremvises overtydende Beregninger, der dog ikke høre her til Hovedsagen; thi det som haves for Øine er at bevise, at Fiskere bør være Fiskere og Bønder Landbrugere.

Den anden Udvei for Fiskeren er at kiøbe sine Land=Nødvendigheder af Oplands=Bonden. Denne Maade er den retteste, naar Fiskeren skal blive ved sin Forretning, men foruden at det er forestillet, at Fiskeren, som selv fusker paa Landbrug og selv maae anskaffe kostbare Baade og Fiske=Redskaber, ikke har meget af sin Avl at bytte bort for Kiød, Skind, Uld og Smør; (thi hans See=Næring drives altid svagelig og paa bondeviis i det Smaae), saa forefinder han Landbonden som oftest i den Stand, at han ikke noget klækkeligt af saadan en Vare kan overlade; og det fornemmeligst af den Aarsag, at Land=Bonden selv fusker paa at være Fisker. De fleste Bønder paa Syd= og Vest=Landet, endog i de 2de vestlige Sysseler af Nordlandet, udrede sig selv og deres Folk til at søge Vær=Stæderne i Syd= og Ve=

ster-Fierding, 30 til 40 Mile og mere fra deres Hiem endog med Tab, naar Udreedning, Reiser, og deres urimelige Transport stedse paa Heste-Ryggen i sin fulde Bekostning betragtes. Denne Søesøgning gior Landbonden, deels i den uoverlagte Speculation at søge Fordele af de Priser, som Fiskevare have frem for Landvare, deels og for ved sine Folk at erhverve nogen Fisk til Huus-Provision. Det er udregnet, at han, end med almindelig Fangst, herved taber over 10 pro Cent, og endda regnes ikke hans Huus-Forsømmelse og det Arbeide han enten ved Ulden-Godset (thi Mandfolk haandtere Uld-Arbeide paa mange Steder i Island) eller til Gaardens Fornødenhed kunde i den Tid, han er borte fra sit Hiem, forrette med mere Nytte.

Landbondens egentlige Tab udregnet til Penge, som foraarsages ved hans Søesøgning bliver endnu betydeligere, naar Gaardens Forsømmelse i sin fulde Strækning og onde Følger overveies. Hvad enten Landbonden boer oppe i de Herreder, som ligge langt fra Søen, paa Vest-Syd-eller Nord-Landet, saa maae han reise hiemme fra til at naae Værtidens Begyndelse, hvis Tid overstaaer altid i den for Jordarbeidet beste Foraarstid, og forend sidst i May kan Bonden eller hans Folk ikke komme hiem fra Vær-Stæderne, og saasnart han er hiemkommen, maae

han

han lave sig til at foretage en ny Reise, til at hente den Fisk, som han paa langt bortliggende Steder har avlet, og fra denne Reise kommer han ikke hiem førend sidst i Junio eller først i Julio; hvorefter Høe-Hestningen begynder. Herved forsømmes Jordens rette Dyrkning ved Giødsel og Gierde-Sætning, ved Rydning og Vandledninger; og ved denne langvarige Misbrug og Forsømmelse er Landet uden al den Rygt, som gavnlig Engbrug udfordrer. Hvorudover Kreaturernes Tal formindskes og derefter Næringen, og ved Næringens Aftagelse Folkemængden. Af foranførte formoder jeg kan sluttes, at Landbondens Tilstand meer synker end reises, og at han intet har tilovers at hielpe Søe-Bonden med, hvilket dog, naar deres Næringer vare afcirclede i rette Orden, baade kunde og burde skee.

Man kan, uden at forebringe Urimeligheder, paastaae, at den fæle og lange Catalogus paa ødelagte Gaarde, som Secretair Olavius har bekiendtgiort i sine Reise-Beskrivelser, er frembragt ved disse uordentlige Nærings-Søgninger ligesom den ødeleggende Blanding af Haandteringer, som begge med Tidsspilde og Tab foretages af Folk, hvis Tid og Evne neppe er tilstrækkelig for den ene deraf. Man kan og legge Merke til, at en stor Deel af de ommeldte øde Jorder (hvoraf Secretair Olavius har

 neppe

neppe nævnet Halvdelen af dem, som over hele Landet findes i Kammerets Jordbøger, eftersom hans Reiser mest beskrive Nord og Ost-Fierdingen og ikkun tvende Syſſeler af Veſter-Landet), befindes i Oplands-Bøygden, hvoraf sluttes, endog med Erfarenhed kan bekræftes, at Landbønderne ere flyttede til Søen og efterhaanden har sat deres Gaarder i Øde. Ved Forandringen blive de langt armere end tilforn, da de ved Søe-Pladsene hverken eie Baade, Folke-Forraad eller beqvem Jord, og denne Vandring har givet Anledning til det Vaſſalſkab, som saa ofte i Island er Klage over, nemlig at de Bønder, som boe ved Søen og eie Baade, har tvunget deres Leilændinge og Huusmænd, samt og dem de har giort noget Forſkud, til at besætte deres Fiſke-Baade, da Fiſke-Bemandingen i dette vidtløftige og folkemanglende Land altid er vanſkelig og endog giør denne Næring kostbar, eftersom Fiſkebonden, paa adſkillige for ham selv kostbare Vilkaar, maae leie og lokke Folk dertil, da der, i det mindste førend nu værende Vare-Taxt blev bekiendtgiort, vare flere Baade end tienlige Fiſkere og den ene Baadeier overbyder den anden.

Heraf formenes, at Fiſke-Søgningen nødvendig maae aftage, da Folket formindſkes formedelst Jordbrugets slette Tilstand (tilfældige og phyſiſke

Ulykker

Ulykker til Folkemængdens Aftagelse er en anden Sag) Fiske-Bønder har, som sagt er, hverken Tid, Anlægs Forstand, Evne eller Folk nok til at søge Fiskerier, saaledes, at betydelige Handels-Fordele deraf kan ventes; allermindst kan det haabes af Bonden, at han kan, eller efter sit eget Overlæg vil giøre Entreprise. Ikke desto mindre har man sat, jeg tør sige, hidindtil for megen Tillid til disse Bonde-Fiskerier. Man har grundet Handelens fornemste Anlæg derpaa; man har beskyldt Bonden for Efterladenhed, i Forhold som Fiskerierne have mislinget, eller efter anførte naturlige og politiske Aarsager aftaget. Man bør ikke, efter min ringe Formening, modsige Autor til Philocosmus i den Sats, at Fiskerierne skal være den islandske Handels fornemste Øiemerke. Den bør, tilstaaer jeg, at være Objectum ordine primum, hvorpaa en Handel i Island nyttig for Staten og alle dens Provincer fornemmelig bør grundes. Men man kan ikke vente sig Frugt af et Træe uden Rødder, og disse Rødder maae det ellers frugtbringende Fiskerie have i Landets Jordbrug. Jeg slutter altsaa, at omendskiønt Fiskerierne ere Handelens Hoved-Objectum, saa bør Jordebrugets være Landets Bønder og Beboere det fornemste og vigtigste Øiemerke. Min Mening er derfor, at det er de Handlendes Hovedsag at giøre Bekostninger og

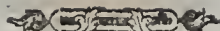
Anlæg til Fiskeriets Drift og vedligeholde samme i al den Strækning som skee kan; ligemeget hvad enten det skeer med islandske, danske, norske, hollandske, engelske ꝛc. Hænder, naar ikkun disse bringes under Colonie-Love og Indretning og blive Undersaatter af den Landsherre, paa hvis Territorium de søge deres Lykke og Næring. Derimod bliver det den gamle Colonies, eller nu værende Islænderes, Hovedsag, at dyrke deres gode Engbunde, benytte deres Græsgange og Overdreve, og derved formere deres Qvæg og Land-Rigdomme, saaledes at de kan leve selv og forsyne saavel den fiskende Colonie som den deraf kommende Handel med Kiød, Smør, Skind, og Ulden-Vare, og det i den rette Nærings Circulation, som saa forskiellige Haandteringer udfordre. Ikke har man herved den Mening, at Landets nu værende Beboere skulde forbydes at søge Seen paa den Maade de best kunde; men denne deres Søesøgning vilde inden føie Tid lempe sig efter den Hoved-Indretning i Fiskerierne, som ved deres Entrepreneurs og Handelen blev bestemt. Alle ledige Folk, som nu enten raade sig selv eller ere uvillige til at tage i Bøndernes Tieneste, bleve herved brugte, og Tiggerie og Løsgængerie under alvorlig Politie-Bestyrelse hemmet.

Mod

Mod dette fremsatte forestiller jeg mig at høre den ellers ikke ny Indvending: at Jordbruget i Island er ikke af Betydenhed: at det ikkun med Trang kan nære sine egne Dyrkere.

De, som har seet Nord-Strækningen, endog en Deel af Vestkanderne af Norge, Nord-Egnene af Skotland og tillige med Island, især en til to Mile fra Søekanterne, de vil (jeg beraaber mig saavel paa saadant Udsigende, som paa Landets seneste Beskrivelser) altid bekræfte, at de islandske Engmarker og Overdreve baade i Strækning og indvortes Styrke have i mange Maader kiendeligt Fortrin. Men hele Island er udyrket ligesom det kom ud af Naturens Skiød. De første Generationer af den norske Colonie dyrkede det til Græsning. Deres svære vidtløftige Gierde-Sætninger, deres Rødninger, sommesteder Vandledninger, vise i deres endnu eiensynlige Levninger, at de har kundet underholde saa mange Folk og Kreaturer, som deres Historier udvise. Og dersom nogen historisk Sandhed, bekræftet med endnu levende Monumenter, kan gielde, saa have de gamle Colonister holdet 3 til 4 gange flere Qvæg paa de Gaarder, som nu beboes, end det i denne Tid skeer. De førte indbyrdes Krige og partieviis næsten vedvarende Feide med talrige Flokker, og der tales ikke om, at disse Folk underholdtes

med

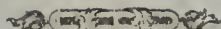

med andet end det deres Historier kalde Slagt eller Slagtemad. Den catholske Religion drev dem først med Alvor at søge Søen for at have Forraad af den saa kaldede Faste-Mad. Den Handsestædske Handel befæstede dem endnu meer i denne Søgning, og de efterfølgende Handels-Indretninger ligesaa, altid med Jordbrugets Ringeagtelse, indtil det, ligesom det nu sees og af sandfærdige Beskrivelser er lagt for Dagen, er aldeles uden Rygt og Dyrkning. Og endskiønt den norske Colonies Forfædre have dyrket deres gode Jord bedre end Efterkommerne, har de dog aldrig optaget det hele Land til fuldkommen Beboelse og aldrig dyrket det vedbørlig. Deres Agerdyrkning, endskiønt nogen, har aldrig været betydelig, og er aldrig bleven anseet af den visse Vinding som Engbrug. Uagtet Landet, som sagt er, ligger udyrket (thi man kan ikke ansee det for Dyrkning at stree nogen haard og smulret Giødsel paa en tuet og ofte vandsuur Hiemmemark; thi dette er alt hvad Islands-Bonden giør ved sine Enge, og smaae Forsøg i de sidste Aar kan ikke endnu komme i Almindelighed udi Betragtning) saa frembringer Landet dog af sine egne Græsgange en Mængde Faar og Heste, som Vinter og Sommer nære sig uden Tilsyn. Sildige Efterretninger, især de islandske Maaneds-Tidender, berette ligeledes, at Indbyggerne paa Vest- og Syd-Landet, i den

Tid

Tid Faare-Pesten var som haardest, fandt paa at tillegge sig flere Hornqvæg og lade det om Vinteren føde sig paa Marken. Denne Brug formeres, og er dens Nytte en heldig Frugt af Nødens Opfindelse. Vel er nu Faaresygen ved Herrens Hielp og Øvrighedens gode Foranstaltninger dempet; men nogle Aar maae oppebies, førend den forrige Mængde tilvoxer, da det ikke er ualmindeligt, at en Bonde kan eie nogle hundrede Stykker af disse Creaturer af det største Slag, det engelske uundtaget, som Europa frembringer, og endnu mere kan deraf tilveiebringes, om Handelen eller den indvortes Næring opmuntrede dertil. Man taler ikke om flere Creaturer, som i Landet ere mulige, som Sviin, Harer, Reensdyr. Da nu Jord-Dyrkning mangler udi de engelske og fordums franske Fiske-Colonier, og al slags Provision maae dem tilføres, hvorved Producterne af Fiskeriet voxe i sin Pris, saa formodes, at uagtet Salt, Træe, Jern og Korn-Varer maae bringes til Island (thi Hamp kan der voxe) til Fiskeriernes Underholdning, saa ere og blive dog de indenlandske Land-Producter altid, med god Orden og opmuntrende Drift, tilstrækkelige til at befordre Fiskerierne og tilveiebringe deres Fornødenheder, og det endog med fortrinlig Fordeel for en Fiske-Colonie i Island frem for paa andre Steder; thi dersom saadan Lands-

Herlig-

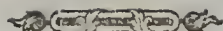

Herlighed og indenlandsk Understøttelse manglede, torde man ikke paastaae, at saadan Colonie der i Landet, under den Forfatning Statens øvrige Landbrug nu forefindes, kunde anlegges og med Nytte vedligeholdes. For end ydermere at give Underretning og nogenlunde Begreb derom; at det islandske Jordbrug, betragtet allene som Engbund og Overdrev, er af Betydenhed, endog i denne Tid, og kunde blive mangfoldig mere, naar Dyrkning og Regt blev almindelig, formodes at vedfølgende Tabelle paa levende Hornqvæg, Heste, Faar og Giedder udi Island, som det var opteguet i Aarene 1770 og 1771. (see Tab. A.) endskiønt ufuldkommen, kan være tienlig.

Denne Tabel er uddragen af Kongelige Embedsmænds meddeelte Beretninger til vedkommende Øvrighed. Men som Sysselmændene have, formodentlig formedelst Mangel af Formular, giort Beretningerne i sin Form forskiellige; saa befindes for nogle Sysseler udeladt deels Heste, deels og Beregning over Faarenes Mængde for og efter Pesten med mere, som en har udført, en anden udeladt. I Anledning af denne Tabelle kan man paa Grund af alle Beretninger sikkert paastaae, at mange hundrede gange flere Creature af al slags kan der næres og fremfores, end denne ellers ufuldkomne Specification

tion anmelder. Det er ikke rart, især i de store Herreder, at en maadelig Gaard eier to til tre Mile Strækning og derover og god brugbar Eng og Græsmark; men blot allene for Mangel af Dyrkning kan Opsidderen neppe fore 6 til 7 Kiøer. At Heste og Faar, og, nu ved Faare-Pestens Ned-Lærdom sommesteder, Stude kan nære sig hele Aaret igiennem paa Marken, er Naturens, men ikke Flidens Velgierning. Lad Island aldrig frembringe Korn (endskiønt Muligheden neppe kan negtes, see Biskop Finsens Breve, trykte i Kiøbenhavn 1772) blive dets Enge dyrkede blot ved Pløining, Indhegning og sommesteder liden Vandledning, ere de allene under en meer opmuntrende Handel i Stand til at erstatte al Kornmangel. Det er endnu problematisk paa bedre Steder i Europa end Island er, om veldyrket Engbund eller Agerland er sin Eier fordeelagtigst. Men saa længe et Lispund Oxekiød skal, efter en beordret Vare-Taxt, ikkun gielde 12 Skill. og derimod et Lpd. Tørfisk 34½ Skill., maae man ikke vente store Entrepriser til Jordbrugets Forbedring; thi, uagtet den sunde Sands fremdeles styrkes hos Indbyggerne, som de efter Sigende nu skal følge i at opspise selv deres Kiød og ikke forhandle uden lidt deraf, saa bliver der dog ingen Opmuntring til at erhverve, hvor ingen Regning kan findes ved at

sælge.

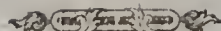

sælge. Fiskerierne komme til ved Landets Uddrift at mangle sin Hoved-Grundstøtte, og Handelen, som skal grundes paa Fiskerierne, maae igien lide derunder, indtil den hele Maskine, som skal par Force gaae imod Naturens Orden, maae opløses og falde efter samme Naturens Lov. Denne Sandhed er allerede bestyrket ved den nu værende Handels-Tilstand, og kan man, uden at spaae eller giette sig frem, af usvigelige Grundsætninger med Vished forudsige, at Handelen paa Island efter nærværende Indretning maae tabe og følgelig forandres eller ophøre. Af denne Fortegnelse vil det snart falde i Øinene, at der ere flere Heste i Landet end der behøves, hvoraf hverken Indbyggerne eller Handelen i nærværende Forfatning trækker den fulde Nytte.

Vel behøves for Sommer-Transporten en Deel Heste, da alting, som er flytteligt skal med Møie og ofte med Skade bindes paa Kløver og føres paa Hesteryggen; men dette er dog Uvane, som den hidindtil førte Handel har givet Anledning til, ja endog giort nødvendig. Og da den indenlandske Communication og Varenes Transport er ikke allene en vigtig Omstændighed for Handelen, men endogsaa en Deel og Virkning af Handelens godgiørende Rørelser, saa ansees det ikke utienligt at erindre kortelig det Fornødne, der kan give Begreb om de nu brugelige

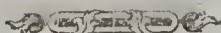
gelige og ellers mulige Transport-Anstalter, for saavidt Handelen vedkommer.

Naar man læser de engelske og franske Beretninger om de amerikanske Fiske-Colonier, saa ansee de det for en væsentlig Fordeel, at Land-Communication mellem deres Colonie-Pladse eller Etablissements kan haves, og der klages over at Terreneuve er uskikket dertil. Island derimod er efter alle skriftlige og mundtlige Beretninger overalt, hvor Mennesker ellers kan boe, tilgængeligt og skikket til brugbare Landeveie, Vinter saavel som Sommer, og Vinteren især ligesom alle nordlige Lande. Derimod skal det befindes, at, omendskiønt der i Island, i alle Sysseler sammenregnet, ere over 30000 Heste, ikke er en eneste Slæde til Vinter-Kiørsel, hverken for Folk at reise med eller legge Læs paa. Der skal heller ikke findes et Slæde-Greye eller Kiøre-Redskab, hverken til Slæde, Karre eller Vogn. Veiene kan ikke være Aarsag i denne forunderlige Mangel; thi det er bekiendt, at imellem Sydvest- og Nord-Landet drives aarlig hele Caravaner eller Flokke af 100, 150 til 200 belæssede Heste med Fiske og andre Vare over Field-Ørkener af 20 til 30 Mile, foruden hvad Bøygde-Laugene selv ere af betydelig Strækning. Et Heste-Læs ansættes i Almindelighed til 2 Centner og med denne Byrde

gaaer en Hest sine 5 til 6 Mile om Dagen. Dersom der vare steile Klipper, uføre Moradser og ufremkommelige Veie, kunde hverken Heste i saadanne Flokke drives derover eller saa lang Vei bære den Byrde. Det maae og legges Merke til, i Hensigt til Landets mulige Vei-Forbedring, at udi hele Island findes der neppe et Bierg af sammenhængende Klippe eller gedigen Stokgang, men alle der foresundne Fielde bestaae af Flus-Bierge, saa at til Vei-Forbedring, hvor Klipper forekomme, som der sielden skeer, behøves ingen bekostelig Minering eller Sprengning, da et Field af Flus-Bierg-Composition kan med Mands Styrke bæres bort Steen efter Steen. Kyndige Folk, som have reist i Island, vil paastaae, at en Kiere-Vei fra Nord-Landets samtlige Sysseler til Syd- og Vest-Landet var lettelig istandsat, naar Landet ved velbrugte Fiskerier og deraf flydende Handels-Norelse fik nogen Formue og Folkemængde. Hvad Vinter-Transporten angaaer, saa synes det at være den forunderligste Forsømmelse, som tænkes kan, at i et nordisk Land, hvor der ere Sletter, Dale, lange og svære Elve, let bestigelige Fielde, Heste i Flokketal og derhos adskillige Maaneder Snee og Vinter-Føre, at der ikke skulde være Reise- og Transport-Slæder i fuld Brug, men ikke desto mindre skal der ingen findes.

des. Aarsagen er ikke Mangel paa Træe til slige Redskaber, ikke heller paa Folkets Behændighed at forfærdige dem, men den hidindtil førte Handel har sat saadanne Voiturer i Island ud af Brug. Man har forestillet, at der aldrig har været noget nedsat Handel fra Landets første Opfindelse til nu i Aaret 1777. Nogle Avanturiers søgte derhen i Middel-Alderen ikkun om Sommeren; Hansestædernes Kiøbmænd, de Engelske og Hollandske beseilede derefter Landets Reder paa nogle og 20 Steder rundt Øen, men de søgte at komme derfra den samme Dag de havde tømmet deres Kramkister, og i lige Orden i det Væsentlige har Handelen været drevet af de danske Handlende indtil anførte Aar. Handelen har altsaa ikkun overstaaet udi de beste Sommer-Dage og alt hvad Indbyggerne da ikke har tilhandlet sig, har været umuligt at bekomme indtil samme Tid næste Aar. Heraf er al Vinter-Transport fra og til Handelstæderne giort unyttig og følgelig de dertil hørende Voitures unødvendige. Men uagtet der nu ere Handels-Etablissements i Landet, hører man dog ikke at denne Beqvemmelighed er bragt i Gang. Ukyndighed udi denne Kiørsels Indretning, samt de endnu tvungne Nærings-Drifter ere uden Tvivl Skyld dertil. Transporten til Søes er noget nær af samme Beskaffenhed under nærværende Handel, som den

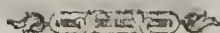
med Slæder om Vinteren; dog hvor det uden svær Seilads kan skee, fare dog Indbyggerne langs Strandkanterne med deres Baade; men saadanne smaae Reiser kan ikke kaldes Handels-Transporter. Men at vente andet af nærværende islandske Colonister er aldeles forgieves. Hverken har de lært den rette Brug af Seil, eller Roer, og ikke heller kunde de som Bønder vinde noget ved at legge sig bekostelige Fragt-Baade til i et Land, hvor ingen Handels-Transport er i gang; og overalt er det Handelen, som bringer alle slags Vare-Transporter i Drift, men ikke vice versa. Naar Fiskerierne engang i Island drives handelsmæssig, komme Transporter og Communication i Rørelse af sig selv. Saaledes formener jeg ej allene at have, i Overeensstemmelse med min Hensigt, forestillet, at den islandske Jord-Beskaffenhed (man bør egentlig ikke nævne Jordbrug, der hvor ingen Dyrkelse findes) er af Naturen beqvem til, som hidindtil er skeet, at nære den gamle Colonie, men endog til at understøtte, og, naar Landet bliver dyrket, til at underholde Fisker-Colonier paa Steder, som der til Fiskerie og Handel befindes at være tienlige.

At der i Island ikke af nu værende Indbyggere ere saa mange tienstdygtige Fiskere, som kan benytte Landets Fiskerier eller søge Søen vedbørlig, fra

de

de beste Fiskevær, langt mindre fra alle og allermindst opdage nye, hvortil næsten overalt er Leilighed, derom kan neppe blive nogen Tvivl tilovers, naar man efterseer medfølgende Tabelle, (s. Tab. B.) som for omtrent ti Aar siden er uddragen af authentique Efterretninger; og, for at der kan nogenledes skiønnes hvor store og hvorledes dannede de islandske Fiskerbaade ere efter deres almindelige Bygningsmaade, lader man tillige følge en Dimensions-Tabelle over deres Længde, Brede og Dybde. (s. Tab. C.)

Baadenes i første Rubrique ansatte Priis er beregnet efter Tømmer-Prisen, som den var efter den forrige Taxt af 10 April 1702. Skulde deres Priis eller Bygnings Bekostning udregnes efter nu gieldende Taxt, kan den sikkert ansættes for dobbelt. Hvor derimod falder Driv-Tømmer, der kan Baade bygges for bedre Priis, og da Driv-Tømmeret bestaaer for det meste af god Fyrre, ere de ligesaa varige med god Tilsyn, som af maadelig Handels-Eeg, især da man længe har troet, at det octroierede Tømmer ikke er det beste. De udi Tabellen afmaalte 2 Mansfar eller smaae Baade ere saadanne Fartøier, som burde aldeles forbydes eller og for sin Farligheds Skyld ved Øvrigheds Anstalt casseres; thi Erfarenhed skal have lært, at de ofte foraarsage Mandskade,

og følgelig ere de Fiskerierne mere til Hinder end Nytte, derfor udelades de af den følgende Calculation over Baadenes almindelige Bemanding; thi naar man efter Tabellen overveier deres Størrelse, seer man let, at de vanskelig kan bære 2 Mands legemlige Tyngde, Aarer, Øsekar, Agn og Fiskeredskab, end sige den Fiske-Avl, som 2 Mænd kan paa en heldig Fiskedag fange. De saa kaldte 4Mandfar ere vel noget, men dog kun lidet bedre. Man kan let efter deres Dimension udregne deres ungefærlige Drægtighed, og da gielder det samme om dem som om 2Mands-Baadene. Ei allene disse smaae men den hele Baade-Flode er ikkun meget maadelig forsynet og endnu slettere betient med Seil og Roer; derimod ere Indbyggerne duelige Roerkarle og fattes heller ikke Mod at gaae Søen i Møde endog med usle Fartøier.

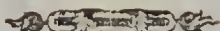
Omendskiønt den anførte Fortegnelse paa Landets Fiskebaade kan være noget forskiellig fra det Antal som deraf nu forefindes, saa kan dog Forskiellen ikke være meget stor. Men at Baadenes Tal, i Forhold til Landets vidtløftige Kyster og i Hensigt til Fiskeriernes naturlige Vigtighed, er saare lidet, formener jeg let kan bedømmes. Man læser, at en maadelig Kiøbmand paa den lille Cap Breton havde 200 Fiskebaade i Drift. Somme mere, somme

mindre,

mindre, efterſom deres Styrke i Handelen kunde beſtride Udredningen; og, naar Island faaer ſaadanne Kiøbmænd, vil Fiſkerierne giøre Staten den Nytte, ſom de bør giøre.

Men i hvor lidet Baadenes Antal, i Forhold med Landets Størrelſe, forefindes, ſaa kan de dog ikke vedbørlig bemandes af de nu værende Coloniſter, thi hvordan man end giør Beregningen efter det i Aaret 1769 opgivne Folke-Tal, ſaa ſkal tydelig kunne legges for Dagen, at Landet ikke eier brugbart Mandſkab til de faa Fiſkerbaade der forefindes, og det om man endog vilde anſee alle Landets Beboere ſom Fiſkere af Profesſion, endſkiønt en ſtor Deel er Landbønder, endeel Embedsmænd, Geiſtlige, ſvage og gamle.

Efter Tabellen ere der i Landet 1737 Baade af al ſlags Bygning, ſom der er brugelig. Man udelader af Tallet de 114 To-Mandfar, ſom ikke bør bruges, følgelig ikke beregnes, bliver da tilovers af ſtørre Baade fra 4 Mandsfarer til 12 Æringer 1623, hvortil man anſlaaer Bemandingen med et Middel-Tal af 7 Mand pr. Baad; thi, endſkiønt 4 Mandsfarerne ikke bemandes med meer end 4 til 5 Mand, ſaa udfordre 6 Æringer, 8 Æringer og ſtørre Baade flere Folk. Denne Summa, 1623 multipliceret med 7, udgiør 11361 duelige Fiſkere og Roer-Karle.

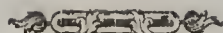
Eftersеer man nu den udaf Büschings Magasin i Secretair Olavii Reise anførte Mandtals-Tabelle over Island, saa erfares, at det hele Mandskiøn fra 17 til 48 Aar udi begge Stifterne ikke udgiør mere end 10183; og er dog ikke fra denne Beregning subtraheret Geistlige eller Embedsmænd, syge, gebræklige eller de som ved Fiskerierne ikke ere tienstdygtige, og var endog dette Mandskab, uden Afkortning i Summen, allene brugt til Fiskeriernes Drift, blev der ikke uden Børn og gamle Folk hiemme ved Gaarden, hvorover Fædrift og Engbrug maatte henligge. Herforuden maae ved denne Beregning erindres, at den er giort over det hele Land, da dog de egentlige Fiskerier eller Være, hvorfra Handels-Fisk udskibes, ikkun ere anlagte i Landets Syd- og Vest-Fierding, alligevel bliver Folkemangelen til Baadenes Bemanding i samme Forhold; thi Fiske-Sysselerne i benævnte Land-Fierdinger, hvilke i Tabellen ere betegnede med en*, have flere Antal Baade end de øvrige Sysseler eller Herreder, uden dog at have flere Folk, hvorudover deres Baade ikke kan søge Søen, med mindre de bemandes fra Øst- og Nord-Fierdingen, hvis Beboere dog ikke kan med nogen Fordeel, især fra de længstbortliggende Herreder, reise til Syd- og Vest-Landets Fiske-Være; derfor er Folkemangelen til disse Strekningers Fiske-

Søg-

Søgning desto kiendeligere, som deres Baade ere flere og deres Hiemmefolk for faa til deres Besætning.

Af det saaledes Fremførte formenes, at Fiskerierne, saadan som de nu drives eller af Islands gamle Colonister allene i denne Forfatning kan søges, aldrig kan tilbringe Hoved-Staten nogen opmuntrende Handels-Vinding, langt mindre sætte Handelen i nogen blomstrende Tilstand.

Det er ufornødent at opholde sig ved at forklare den octroierede Handels egentlige Natur og de Virkninger, som den altid medfører. Mine høi oplyste Dommere ere saa vel overbeviiste derom, at det er overflødigt og derhos uden for min Hensigt at udvikle slige Theorier. Philodanus og Philocosmus har baade grundig og udførlig afhandlet denne Materie. Ei at tale om at en monopolisk Handel med en heel Province af egne Undersaatter er i Almindelighed caracteriseret af de fleste politiske Skribentere. De mange ulykkelige Prøver paa adskillige Nationers Compagnie-Handel med egne Besiddelser i Vestindien og America, have overtydet Verden om denne Handels Beskaffenhed. De saa ofte indtrufne Misligheder kan nu ikke have Sted under den Kongelige Handel, allermindst fra Hoved-Directionen, som med megen Omhed har sørget for, at adskillige

goddædige Foranstaltninger til Indbyggernes Beste, deels ere foranstaltede, deels og med Tiden kan iverksættes. Hvad ellers den Uorden, som kan skee i Landet betreffer, saa er der, ved hvert Factorie, Kongelige Øvrigheder, der have fuldkommen Myndighed til at forekomme, rette og afhielpe de altid denne Handels Natur vedhængende Uleiligheder.

Det allene kan dog ikke være uberørt, naar man erindrer de fremfarne Tiders Handel, at den ikke, efter sin væsentlige Beskaffenhed, har kundet befordre nyttig Industrie imellem Landets Beboere. Ingen Handel kan bestaae uden sine Regler, og hvad Toldrullen paa andre Steder bør giøre til at bestyre alle Handelens Nødvendigheder efter Landets Tarv og til Undersaatternes Flids Opmuntring, det har Taxten skuldet giøre i Island, men denne Taxt har været fornemmelig indrettet til at hindre Monopoliets muelige Tyrannie og dernæst til at sætte en omtrentlig Ligning imellem Landets tilbragte og derfra udførte Vare; men til Vanheld er der ei allene blant det tilførte været meget som Islænderne under en octroieret Handel aldrig burde have seet, Taxten har desforuden, istedenfor som en Handels-Lov at holde Landets indvortes Flid i Gang og dets Næringsveie i Balance, ved den Præference, som Fiskevarer have i Prisen for Landvarer, langt fra ikke bragt

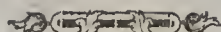
Fiske-

Fiskerierne i bedre Gang, men hindret Landdyrkningen og derved standset saavel Fiskeriernes Fremgang som Landets Forbedring og deraf kommende Folke-Formerelse. End ydermere har Taxten, og den derefter indskrænkede Handel, sat tilside alle mulige Næringsveie ved andre Landvare end som i Taxten ere nævnede. Ikke desto mindre ere saadanne Vare, deels som Naturen selv frembringer, deels og de som ved Kunst og Flid kunde tilvirkes i Island, adskillige og alle nyttige, hvoraf ieg vil ikkun opregne de betydeligste.

Flonder har ikke nogensinde været Taxt-Vare, endskiønt deraf i Island næsten overalt, hvor der ere Sandgrunde, gives temmelig Mængde, ligesaa gode som de der komme fra Søndmør eller Nordlandene. Med nogle ikke kostbare Flyndergarn, samt med Pigger og Stik-Lodde kan der paa adskillige Steder om Høst og Foraar fiskes hele Skibs-Ladninger. Al den Fordeel heraf kunde haves, har været forsømt.

Rundemaver (Cyclopterus lumpus), der hidindtil som Curiositet har været bragt fra Landet som Mundsmag, falder der i Overflødighed og kan letteslig fanges i ulden Garne, hvilke saavel tørrede som spegede, kunde bringes til en Handels-Artikel.

Steenbider (Anarhichus lupus) fiskes i betydelig Mængde paa Vest-Landet. Denne Fisk er næsten

sten saa stor som Torsk, feed og kiedrig, men som den aldrig har været taxeret til Handel, har den heller ikke kundet blive nogen bestandig Gienstand for de Fiskendes Fordele.

Lax er vel i de senere Tider giort til Handelsvare, men allene fersk, endskiønt mange Tillavninger af denne Fisk kunde være baade mulige og fordeelagtigere. Noget Lax kan saavel virkes der som andre Steder, og hvor enten Salt eller Leilighed mangler til Rogningen, der kan dette Fiskerie benyttes paa den samme Maade som i Nord-Provincerne af Sverrig og Hertugdommet Finland, hvor Laxen opskieres i Strimler og tørres uden Salt, ligesom den norske Rekling og bliver ikke desto mindre afsættelig. Da Laxen ikke førend ved den sidste Taxt er bleven Handels-Vare, have de fleste Lax-Elver været enten lidet eller intet brugte.

Ørred- (Salmo Trukta) Fiskerierne, især udi de Vande som ligge til Fields, ere af Betydenhed, men aldeles ubrugte. Saavel de norske som svenske Lapper dyrke disse Fiskerier med Fordeel paa deres Grændser. Fisken, der ikke er større end den islandske, sælges, efter at den er flækket, tørret og snittet i smaae sammenhængende Tver-Strimler, i betydelig Mængde til de Vestbottniske Kiøbmænd, og ved dem deles den ud i Sverrig endog over Øster-

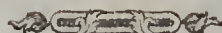
Søen.

Søen. Baade til denne Fangst i det skovløse Island ere ikke umulige at bekomme, da dertil kunde bruges Læder-Baade paa de stille Vande, som de grønlandske Kone-Baade og endnu mindre. Fangsten er ellers det letteste og mindst farlige Fiskerie, som kan drives af opvoxende og ældgamle Folk.

Til at forarbeide saa megen Fiske- og Horn-Liim, som Danmark og Norge behøver har man bedre Leilighed til i Island end paa de fleste Steder udi Rigerne. Ved hver Slagter-Havn falder der ei allene Mængde Horn, da alle eller de fleste islandske Faar ere sterk hornede, men og derhos adskillige Affaldninger af uduligt Skind, hvilket, alt samlet og benyttet af Folk, der allerede til sit eget Brug veed at koge Horn-Liim, kunde under en opmuntrende Handel allene føde mange Familier.

Fiske-Liim er en saa let Fabrique, skiønt dens fremmede Tilvirkninger ere her til Lands kostbare, saa at dens Fordele bestaae meest i at anskaffe tienlige Materialier dertil, og disse kan aldrig haves overflødigere eller for lettere Priis end paa Fiske-Stæderne udi Island. De mange Sundmaver eller Torskens Svømme-Blærer, der af Hollænderne giøres til Huusblas, ere ikke allene tienlige, men og den allerbeste Materie til Huusblas. Herforuden falde der ved Fiskerier og Fiske-Handels-Stæder

mange

mange andre Materialier til denne simple, men dog fordeelagtige Fabrique. Alt Torskeskind indeholder Fiske-Liim, og det ikke i liden Mængde; Alt det meget Affald som kan samles ved Fiske-Handels-Steder af Fiskens saa kaldede Qvistning, som er Fiske-Sporers og Finners Afhugning; Rognkiexens (Hun-Fisken til Rundemaven) tykke Skind, hvoraf stor Mængde kan fanges i Island, giver ligeledes det klareste Liim, foruden Hvalfiskens, Marsvinets eller Miisens og mangfoldige andre Fiskearters Hud og Finder. De foranførte Memoires sur Cap Breton beskrive hvor let Tilvirkning er af denne Fornødenhed, som Frankrig hidindtil har kiøbt fra Holland ligesom vi. Ved de russiske Fiskerier overlades Samlingen af slige Liim-Materialier til de smaae Drenge eller Fiske-Lærlinge, som følge med de fleste Baade, og er det en Lyst at see hvor ombyggelig de samle og tørre Sundemaver og andet tienligt Affald til dette Brug. Island, som ikke mangler Tørv til at koge slige Tillavninger, kunde heraf anskaffe et betydeligt Forraad, naar somhelst Vindskibelighed opvækkes ved vis Affsats og opmuntrende Handel.

Havkalven eller Heyen (Squalus Carcharias). Denne svære Fisk, som ofte fører 2 til 3 Tønder Lever i sin Bug, er af Naturen overtrukken med den tykke og ligesom steenpiggede Hud, hvoraf Fremmede

berede

berede de vakre Chagrin, som er ligesaa kostbart som til mange Fornødenheder og Zirater brugbart. Af denne Fisk fanges (og end mere kunde fanges) i Island saa stor Mængde, at en betydelig Fabrique, som vilde berede disse Huder til alle Sorter Chagrin dermed kunde forsynes.

Det huuslige Uld-Arbeide (thi de anlagte Fabriquer gaaer jeg forbi) har neppe nogensinde i Island været indrettet efter den Arbeidendes og ikke heller efter den Handlendes sande Fordele. Man klager over, at det islandske Uldengods, især de saa kaldede Puls-Hoser, er slet, ilde dannet og grovt. Men, da det er ved Beregninger sat ud af Tvivl, at Bonden taber ved Uld og Arbeide, naar han ikkun faaer 9¼ Skill. for Parret, ligesaa meget ugentlig som et par saadanne Strømper i Island sælges for, saa er det ikke at undre, at denne Forarbeidning er ikke fuldkommen. Det er ynkeligt at tænke derpaa, at Spinderier ere ikke blevne indrettede i Landet, isteden for saa ødeleggende Tids- og Ulds-Spilde, som Strømpe-Virkningen, især af den grove Uld, foraarsager, og hvorved baade Bonde og Kiøbmand i saa lang Tid have fundet sig ilde. Trykte Underretninger, nemlig: Kort Afhandling om det islandske Garn-Spinderie, udgivet paa Islandsk, beviser denne Sandhed og giør saadan Facit efter den

gamle

gamle Taxt, der heri ikkun saare lidet differerer fra den nye:

Ti Pund almindelig usorteret hvid Uld spindes i 10 Dage til 32 10Lods Kersei-Hasper, hver til 4 Skill. er 1 Rdlr. 32 Skill. Af samme 10 Pd. Uld virkes i 26 Dage 12 par Puls- eller Enkelbaands-Hoser, er 1 Rdlr. 12 Skill. Vundet paa Ulden ved Spinden 20 Skill. og 16 Arbeidsdage, følgelig ligesaa mange Penge og Tid tabt ved Hose-Arbeidet. Samme Vægt Uld af 10 Pund, vel arbeidet, renset og sorteret, spunden til 40 3Lods Pakgarn til 5 Skill. giør 2 Rdlr. 8 Skill. derpaa vindes, endog mod Dobbelbaands Hose-Arbeide, som betales mere, 53 Skill. og i Tiden ikke mindre end 71 Dage. Noget nær i samme Forhold, bliver Tab og Gevinst paa Pykgarn, Tviffel- og Kam-Garn, lignet mod Dobbelbaands-Hoser og Trøier.

Til ydermere Beviis og Oplysning i denne Sag kan læses den Beregning, som anføres i de islandske Maaneds-Tidender, 1ste Aargang pag. 58, tagen aldeles efter Landets Beskaffenhed og langt fra ikke overdreven. Deraf sees, at en Mand, som i Island holder en Pige et heelt Aar til Strømpe-Binding, taber 5 Rdlr. 5 Mk. 12 Skill. og det omendskiønt et par Dobbelbaands-Strømper betales med $22\frac{1}{2}$ Skill., som sielden opnaaes. Om altsaa

ikkun

ikkun 4000 Familier ansættes til at drive denne tilbagesættende Handel, bliver dog deres Tab den Summa 23833 Rdlr. 2 Mk.

Af foranførte Tabelle erfares, at der i Island er flere Heste end maaskee noget Land, endog agerdyrkende, har i Forhold med sin Folkemængde.

De mange Tilvirkninger, som kunde giøres og i andre Lande forarbeides af Heste-Haar, har der aldrig været opmuntrende, eller denne Rudimaterie giort til nogen almindelig Handels-Green. Hestene selv, hvoraf en tæmmet, skaaren, 4 til 5 Aar gammel Arbeids-Hest, ikke mindre, end de almindelige Bønder-Heste i Norge, kan kiøbes der i Landet for 4 til 5 Rdlr., formenes tilligemed at kunne komme i Betragtning for en speculerende Handelsmand. Saa meget kan siges med Vished, at dersom Hollænderne havde havt Frihed til at komme med Transport-Skibe til Island, havde Heste-Handelen der bleven af megen Betydenhed.

Den meget sterke Vegetation af Søe-Planter, der forefindes paa den største Deel af den islandske Forstrand, hvoraf Søen opskyller meer end mandhøie Dynger, kunde give Overflødighed af Aske til adskillig Nytte, især til Glas-Fabriker og Soda.

Der er ikkun eet Svovl-Raffinaderie i Landet, der ikke er meget over nogle og tyve Aar gammelt,

 end-

endſkiønt Svovlen findes gediegen i Jorden og ikkun behøver Smeltning. Derimod findes overalt i Landet mange varme Kilder og Vande, der alle have sin Oprindelſe af dette Minerale, hvilke ſøgte og deſtillerede af kyndige Folk, kunde, om ikke berige, dog nære ſine Arbeidere.

Den islandſke Græsgang er ſaa feed og ſterk, ſom den i Norden kan være. Dens Melk ligeſaa, og denne Melk kunde frembringe et anſeeligt Qvantum af gode Oſte; naar ikkun Handelen vilde bringe dem i nogen taalelig Pris, ſandtes der altid Folk, ſom giorde ſig Umage for at bringe dem tilveie.

De mineralſke eller Suurbrønds-Vande, ſom Island eier paa beqvemme Steder, ere nu af vore troværdigſte Læger ſaaledes beſkrevne, (ſee Olavii Reiſe S. 309 o. ſ. v.) at der ikke kan være Tvivl om, at de ere ſaa gode ſom fremmede. Deraf kunde næres nogle Familier, derſom de bleve benyttede om ikke paa Stedet, dog ved Forhandling og videre Fortſendelſe.

Man vil ikke opholde ſig ved ringere Handels-Artikler og deraf følgende Næringsgrene, ſom Svane- og Ravne-Fieder, hvoraf iſær de ſidſte i Island kan haves i megen Overflødighed, adſkillige Jord- og Leer-Arter tienlige til Maler-Farver, endeel fiin artet Steenbrud, ſom Jaſpis, Chryſtal de Roche og den

ſorte

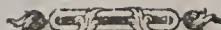
sorte Agat, samt tilligemed den grove og fine Pimpesteen, hvoraf den hvide eller fineste er af prøvet Godhed, lige med den, som temmelig dyrt kiøbes af Fremmede.

Disse nu anmeldte, enten aldeles forsømte eller uden vedbørlig Drift benyttede Fordele og Næringsveie, vilde ufeilbarlig tiene mange nyttige Familier til Underholding og Velstand, naar de ved kyndige Folk, gode Indretninger og Handelens alting oplivende Frihed, bleve satte i Gang, især vilde alle de opregnede Nærings-Grene komme i Drift, naar fremmede eller nye Colonister bleve nedsatte i Landet og paa en viis og tienlig Maade paa visse Steder privilegerede til at benytte sig deraf.

Efterat man i det foregaaende har forestillet Islands almindelige Beskaffenhed i Ligning med de Nord-Amerikanske Fiske-Colonier; samt og tillige berørt Landets fornemste Herlighed, Fiskerie og Fæedrivt og tilkiendegivet hvorledes disse Næringsveie nu for Tiden ere beskafne, drister man sig endelig til at yttre sine Tanker, hvorledes Fiskerie og Handel best kan indrettes.

At der til en frie Handel paa Island ikke udfordres andet end Politique, Flid og Penge eller i deres Sted en god Credit, er en Sandhed fremsat af Author til Philocosmus, som neppe kan imodsiges.

 Poli-

Politiquen grunder sig paa alle slags physiske og moralske Muligheder bragte til den Orden og Sammenhæng, at de kan virke en Stats Vedligeholdelse, Velstand og Styrke. Men da saadan en Politique, som skal danne nye Indretninger, eller omskabe en gammel Forfatning, ofte kan tage Feil af sine Objecter og ofte oversee nogle af de naturlige Muligheder, der kunde give den nye Forfatning eller Nærings-Bygning sit rette statsmæssige Forhold og den varige Styrke, som allene kan bevise en Indretnings Godhed, saa er det ikke at undre, at endog mange velmeente Forslage kan befindes ufuldkomne. Jeg vil derfor ærbødigst bede mine oplyste Dommere vilde bevise Bevaagenhed mod mine Meninger, betreffende saa vigtig en Materie, som den islandske Handel, hvilken, for ret at kiendes og bedømmes, udfordrer saa mange vidt udstrakte, sammensatte og detaillerte Begrebe.

Den af Philocosmus først yttrede Mening, at Island bør betragtes og behandles som Colonie til de danske Stater, er, efter mit Begreb, en saa god og politisk Sætning, at jeg troer neppe nogen kan bestride den med Grundighed. Jeg kan heller ikke indsee, at det strider imod det islandske Jus Publicum eller Islændernes frivillige Overgivelses-Contract, den Tid de vare Republicaner. Alle de Vilkaar de

derved

derved have forbeholdt sig, ere dem af vore Konger trolig blevne holdte, ligesom de selv have holdet sig trolig. De miste altsaa intet af deres Rettigheder, endog betragtede i den legale Mening, om de blive, i Henseende til de politiske Forfatninger, ansete som Colonister til de Danske Stater. De har aldrig stipuleret sig nogen Handel med Fremmede (see den ommeldte Overgivelse, oversat bag ved den danske Oversættelse af den islandske Lov=Bog) og Colonie=Politiquens Hoved=Fordring bestaaer i, at Colonister i rette Forhold skal allene handle med Hoved=Staten; og naar en Colonie nyder statsmæssig Frihed i denne dens Handel, og under gode Love, tryg Beskyttelse, nyder den alt hvad Undersaatter kan fordre.

Endskiønt det kunde synes nyt og dristigt Forslag, at plante en nye Colonie i Island, eller, som er det samme, at udvide dets Fiskerier og Landbrug og tillige oprette der en Handel med al slags fremmede og indenrigske Folk, som dertil kan opmuntres og formaaes, saa kan jeg dog ikke indsee andre Muligheder til at bringe dette Lands betydelige Producter til Statens Fordele, end saadan nye Folke=Formerelse i Landet. Jeg har i det foregaaende søgt at vise, hvor lidet Handelen kan vente af dets Fiskerier, som de nu forefindes, eller efter Benderernes Formue

og Landets aftagende og utilstrækkelige Folkemængde kan bruges. Derimod er det en Sandhed, som umulig kan imodsiges, at Landets fiskerige Hav kan modtage og ernære ti gange saa mange Fiskere som Landet nu eier. Dets brugbare og græsrige Marker, der ikke engang for den tiende Deel er brugt eller benyttet, kunde ved kunstmæssig Flid og ved sin indvortes Brugbarhed nære og understøtte de Fiskende og Handlende, alt i det Forhold som Fiskerie og Handel tiltog og blomstrede. De opregnede, hidindtil forsømte, Næringsgreene kunde derhos give mange Familier Ophold, der enten ikke vare Handlende eller Fiskere, eller og dem, som formedelst Alderdom eller andre Aarsager vilde søge roligere Haandteringer. Det er altsaa, efter min Mening, Folk, som mangler i Island for der at kunde handle og fiske med den Virksomhed, som er overeensstemmende med Landets Beskaffenhed og disse Tiders Handels Leilighed; thi det er og bliver forgieves at vente af de gamle Colonister, at de, uden fremmet Hielp, fremmede Kundskaber og Politur, skal i en Hast blive anderledes end de nu forefindes, nemlig brugbare Beboere i Landet, for saavidt deres Antal strækker, og derhos Folk af naturlig Beqvemhed og sund Sands til at arbeide til sit eget og Statens Beste i Selskab med andre i Kunster, Handel og Nærings-Drift meer oplærte

Folk

Folk end de selv nu for Tiden ere. Det vil derfor blive Veien til at bringe Island i den Stand, at det kan blive en nyttig Fiskerie-Colonie for de danske Stater, nemlig: at opmuntre først og fremerst danske, norske og holsteenske Folk, under de meest udstrakte og med sund Politique overeensstemmende Colonie-Friheder, at nedsætte sig der i Landet, for at anlægge siddende Fiskerier paa de beleiligste Steder og drive den Handel med Hoved-Statens og Landets gamle Colonister, som til Fiskeriernes Vedligeholdelse og Avlingens Afsætning bliver tienlig. Foruden ommeldte vore egne Undersaatter, holder man det for gavnligt, endog nødvendigt, at formaae engelske, skotske, hollandske, franske og tydske Colonister at nedsætte sig der i Landet, med samme Bevilgninger som Hoved-Statens egne Folk, for at vinde ved disse Fremmede noget af den Virksomhed og Kundskab i Fiskeriernes Drift og Fiske-Gadningens adskillige Tilberedelse, som disse Folk forstaae endog bedre end vore egne.

Man har grundig og overbevisende Underretning om, at dersom vor saa kaldede Terreneuske Fiskevirkning var i alle Maader saaledes som den Engelske og egentlige Terreneuske Fiskegadning, saa kunde man giore (eftersom vor Torsk, især den islandske, er bedre og kiødrigere end den amerikanske) god Handel i alle spanske Havne, da vor Fiske-Handel der ikke er i Gang uden i Bilbao og Barcellona,

cellona, efterſom vor Gavning af denne Fiſke-Virkning ikke i de andre Stæder antages.

Jeg holder det ikke heller for uticuligt eller ubilligt, at give nogle af den ærværdige jødiſke Nation Frihed til at nedſætte ſig i Island, der at bygge Synagoge og drive Handel og Fiſkerie i Overeensſtemmelſe med andre Coloniſters Friheder. De Beſtemmelſer, ſom for det første maatte iagttages ved denne nye Colonie, for ſaavidt Anviisnings-Stederne i Island og Landets Forſynlighed i Coloniens Barndom og Begyndelſe betreffer, formener jeg maatte være:

At ikkun den Landſtrækning af Veſter og Sønder Fierdingen, ſom ligger imellem Hvitaaen i Arnæſſ Syſſel til Nutefiorden i Hunewands Syſſel maatte allene indtil videre blive den Deel af Landet, ſom nye Coloniſter ſkulde forſøge deres Lykke paa. Det er ikke at formode, at hele Landet rundt om kunde for det første beboes med nye Coloniſter, der havde nogen Formue til at drive Fiſkerier eller Handel, ikke heller kan det anſees forſigtigt, at nedſette Fremmede paa Nord- og Øſter-Landets Fierding, hvis Indbyggerne for det meſte ernære ſig af Fædrift og Engbrug, forend dens Fiſkerier bleve bedre bekiendte og dens ellers brugbare Jord bliver i Almindelighed mere forbedret. Naar Veſt- og Syd-Landets Fiſkerie og Handel under Forſynets Velſignelſe kan blomſtre,

blomstre, vil der med Tiden findes Liebhabere til at giøre Entrepriser paa Nord- og Øst-Landet. Imidlertid formenes, at den kongelige Handel med vise og efter Leiligheden passende Forbedringer der uden Tab kan vedblive.

Der maatte anvises visse Pladse til Coloniernes Hoved-Etablissement, der ved Tilvext af Folk og Næring kan blive Handelspladse, eller, om man saa vil kalde det, Kiøbstæder. Mindre Etablissement eller Handels- og Fiske-Loger maatte tillige tilstædes paa alle beqvemme Steder, hvorfra til hvert Hoved-Etablissement Communicationen kan skee til Sees med tienlige Transport-Jagter. Meer end 4 til 5 saadanne Hoved-Etablissement formener jeg ikke kunde behøves paa den ommeldte Landstrækning. Hvor de best kan anlegges vil let udfindes, naar noget Antal af Entrepreneurer melde sig, da der maatte haves nogen Egard for deres Valg.

Da Hans Maiestet, som eneste kan danne og indrette Island til en duelig Provinds, til al Held og Lykke, eier allene Landets nu værende Handel, saa kan der foretages med den islandske Handels Indretning, uden Modstand af Octroiens Forpagtning, alle de Foranstaltninger, som Hans Majestets landsfaderlige Omsorg og sund Politique kan til Statens Beste finde gavnligt. Derfor er min uforgribelige

 Mening,

Mening, at den nu værende Handel maatte saa længe vedblive, indtil Entrepreneurerne fik Styrke til fuldkommeligen selv at drive Handel med deres Fiskeavling og forsyne saavel de gamle som nye Colonister med deres Fornødenheder. Paa denne Maade kunde Landet vinde Indvaanere til at benytte dets Herligheder uden nogen merkelig Revolution, da Forandringen, som hermed vilde skee i næsten alle Landets Næringsveie, vilde komme lidt efter lidt; med et Ord, man maae søge gradvis at indføre den frie Handel saaledes, at den gamle, uden hovedkulds at ophøre, kan ved Tidens bedre Forfatning blive undværlig; thi man skal neppe finde sig vel ved, at lade den med et ophøre, for at giøre Plads for en nye, som i saa Fald letteligt kunde udeblive eller i Førstningen være for svag.

I Følge af denne Grundsætning drister jeg mig ikke til at giøre noget Forslag til Handelens Forandring paa Nord- og Østerlandet, førend 10 til 12 Aars Erfarenhed har lært, hvorledes en Fiske- og Handels-Colonie kan være sig paa Syd- og Vestlandet.

Mig synes jeg strax hører den Modsigelse, at de Frihandlende vilde paa Syd- og Vestlandet ved Underslæbs-Handel saaledes fornærme den gamle Handel paa disse Steder, at den ikke kunde bestaae.

Men

Men dertil kan svares, at denne Handel maatte altsaa skee enten ved Transport til Søes eller Lands. Kunde den af de nye Entrepreneurs skee til Vands, saa kunde den og forsyne de Handels-Districter, hvor saadan Handel føres, følgelig og den gamle Handel sættes ud af Fornødenhed. Den Snig-Handel, som skete ved Land-Transport, allerhelst i Førstningen, vilde neppe formedelst Veienes Længde til de fraliggende Steder og tilligemed ikke forend Vinterkiørsel og Veie-Forbedring blev indført, blive af nogen Betydenhed; og om saa end kunde skee, kunde den gamle eller octroierede Handel forsyne sig selv med de Handels-Articler, som ved Snighandelen bleve søgte.

Told og Consumtion paa de Vare, som denne nye dannede Colonie deels vilde behøve, deels udføre, maatte indrettes med største Moderation, der ikke i andet Øiemerke maatte paalegges end deels til at dirigere Flidens og Handelens rette Gang, uden at sætte Hoved-Statens og Coloniens Forfatning ud af Øiesyn, deels og for derved at have de fornødne Udgifter, som aarlig behøves til at vedligeholde de almindelige Angelægenheder, Ret, Politie og Orden. Det fornemste Staten bør vinde ved saadant Anlæg, er Undersaatternes Velstand og Formerelse, samt de Rigdomme, som Flid og god Handel indbringer ved

at benytte og forædle Naturens Herligheder. En maadelig Consumtions-Taxt sat paa de indbragte, især udenlandske consumtible Spise- og Drikkevarer, formenes at kunde blive tilstrækkeligt til at besørge de meest fornødne Udgifter. Indenlandske Fabrique-Vare, som efter Coloniens Natur først og fremerst bør bruges i Landet, ere, førend de komme til Island, baade mediate og immediate saaledes fortoldede, at de vilde blive for dyre, dersom de i Island med nye Consumtion skulle belegges. Ellers er denne Materie, der henhører til Finants-Væsenet, som Handelen bør understøtte, af den Vigtighed og Omfang, at den ikke ved denne Afhandling kan detailleres. I det øvrige kan jeg ikke, efter mit Begreb, andet end bifalde de sande og sunde Sætninger, som Philocosmus har fremsat om den Islandske Frihandels Politique og den derved fornødne Flid.

Hvad ellers de af bemeldte Autor foreslagne Midler til at reise Fond til denne Handel angaaer, formener jeg, de neppe, endskiønt meget finantsmæssig betænkte og forestillede, kan iverksættes, af Aarsag:

1) Er det ikke at vente, at de islandske Jordeiere, som de nu ere, at de kan have Kundskab eller Drift til selv allene at paatage sig nye Handels- eller Fiskeriers Anlæg.

2) Jord-

2) Jord-Eiendommene i Island, evaluerede til 4 Rdlr. hver Jorde-Hundrede (som er deres Skyldsætnings Benævnelse) er mig berettet ikke beløber sig høiere end til omtrent 5 Tønder Guld, deriblant er en stor Deel geistlig beneficeret Gods og alle de secularíserede Klosters Jordegods, som tilhøre Kongen, hvilket alt næsten vil udgiøre den halve Deel af det beboede Land.

At Hans Majestet med Fordeel kunde sælge sit Gods til vedkommende Entrepreneurer i Frihandelen, og at disse igien kan giøre dem til Banco-Fonds, tvivler jeg aldeles ikke paa, kan blive gavnligt, men at de nu værende Proprietairer af det private Jordegods bleve villige til at sælge deres Jord-Eiendomme, kan man neppe formode, uden hvad af og til som hidindtil har været brugeligt, og man kan see af deres trykte Landstings-Acter, adskillige Gaarde aarlig kan blive tilkiøbs. Men allermindst forstaae de sig paa at pantsætte deres Gaarde imod Banco-Forsikringer, saa længe denne Idee er dem aldeles fremmet. At laane paa Prioritet er uhørt i Island, og der skal ikke findes en Pante-Protocol ved nogen Jurisdiction, og det Ord Prioritet forstaaes der ikke, ei engang af dem, som ere klogere end Mængden. Den beste Anvendelse en Selveier kan giøre af sin Gaard, er at dyrke dens Enge og formere dens Græs-

avling,

avling, hvortil en Frihandel beſt kan opmuntre ham, og derved vil Jordens Priis fordobles, naar Bondens Øine oplukkes ved indenlands utvungen Afſats af Jordebrugets Fremavl. Der vil altſaa neppe blive anden Udvei til at bringe den islandſke Frihandel i Gang end god Credit og Lyſt til Entrepriſe, opmuntret ved Kongelige Privilegier og Benaadinger.

I Følge af de ſaaledes fremſatte Efterretninger og deraf udledende Grund-Begreb, driſter jeg mig til at tilføre efterfølgende Artikler ſom en Plan til den islandſke Frie-Colonie-Handel og dermed forbundne Fiſkerie-Anlæg.

* * *

Offentlig Bekiendtgiørelſe continueret, et, to til tre Aar for danſke, norſke og holſteenſke ſamt og tydſke, hollandſke, franſke og engelſke Handelsmænd, den jødiſke Nation med beregnet, at maatte nedſætte ſig paa de dem anviſte eller flere Steder, dog efter enhvers frie Valg, paa Veſt- og Syd-Landet af Island, fra Hvitaae-Elven i Arnes-Syſſel rundt om Landet til Buteſiords-Elven i Hunevatus Syſſel, for der at handle og anlægge Fiſkerier med egne leiede eller hyrede Folk af hvad Nation det end var, med Baade eller Jagter, ſom efter Fiſkeriernes Leilighed beſt kan findes tienligt.

Diſſe

Disse Colonister maatte forundes Frihed for alle personlige Skatter og Paalæg for dem og deres Familie, saa længe de i Landet forbleve.

Frihed at enhver maatte ubehindret, uden noget Paalæg eller Skat, naar de ikke længer i Landet ville forblive, bringe med sig deres erhvervede Eiendomme. Dog undtages herfra simple Fiskere, som efter andre Landes Skik kunde forbinde sig til at forblive i Landet 36 Maaneder, hvilke dog, naar den Tid var forbi, maatte være aldeles fri at reise hvor de vilde, Enroullerings-Bestemmelserne af vore egne Folk uforkrænket.

Frihed til at tilhandle sig Jordegods og andre Eiendomme i Landet.

Privilegium at meddeles fremmede Handels- og Fiskerie-Entrepreneurs at blive anseete som indfødte Danske, saa længe de sig i Island, eller derefter i andre Hoved-Statens Provindser sig ville opholde.

Fire til fem beqvemme Steder at anvise til Fiskerie- og Handels-Etablissements inden de fornævnte Landgrændser.

De egentlige Steder vil de beqvemmeste Havne-Leiligheder best bestemme, dog for Communicationens Skyld deels med Kysternes Fiskepladse, deels og med Oplandet, vilde et Hoved-Etablissement: 1) enten i eller nær ved Reikevig anlegges for Syder-Landet. 2) Ved Grundefior-

den

den for de Herreder, som ligge nær og omkring Snefields-Næsset. 3) Ved Patrixfiorden eller andet beqvemt Sted, tilligemed Isefiordens Havn for Vest-Fiordenes østre Deel og Steengrims-Fiorden for Vest-Strandene, om de ikke beqvemmelig ved Transport-Jagter fra Isefiorden kunde beseiles.

Disse Hoved-Etablissements maatte forundes Frihed for al Told og Paalæg af udgaaende Vare til udenrigs Steder (hvilke dog ikke maatte være andre end Fiskevare og ikke udskibes uden med indenrigske Skibe og Søefolk); Derimod billig Consumtion af de Land-Produkter og Vare, som bleve forbrugte udi indenrigske Stæder.

Herved maatte dog iagttages den Orden, at den Consumtion ikke blev betalt ved Indskibningen der i Landet, men ved Udskibningen i Hoved-Statens Kiøbstæder; thi ellers maae Colonie-Kiøbmanden staae i Forskud om Skib og Gods underveis kom til Skade.

Ligeledes Toldfrihed paa alle Landets tilførte Vare til Fiskerie og Agerbrug, Huse og Bygninger, samt alle Kornvare; da derimod al slags Brændeviin, Liqueurer, Vine og sterkt Øl, samt Tobak, Kaffe, Thee og Sukker, Silke, Fløiel og fine Klæder, Betrækker, Meubler, Sadler, Galoner, fine Lærreder, og alt det som tiener til Pragt, efter en viis Consumtions-Rulle, at belegges med maadelig Afgift.

Fra Hoved-Handels-Stæderne maatte de Handlende og Fiskerie-Entrepreneurer have Tilladelse

at

at indrette Handels- og Fiskerie-Loger paa de dertil i Districterne beqvemme Steder, og der imellem, til Handelens Fremme, holde Transport-Baade og Jagter, eftersom best kan være tienligt; dog maatte der ingen Udskibning ud af Landet skee fra samme Loger eller Factorier.

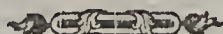
Landets gamle Colonister maatte have uindskrænket Frihed, selv at udreede Fiske-Baade og handle med sin Avling og Landvare, ved hvilket Factorie eller Hovedhandels-Sted som de best kunde, samt og som Handlende og Entrepreneurs, nedsætte sig paa tienlige Handelspladse, hvor de kunde finde for got. Ligesom og de Handlende maatte, uden Hensigt til noget District, inden den ommeldte Landstrækning, handle med alle Landets Beboere uden Undtagelse, saavel med Vares Ombytte som rede om rede, ligesom de best kan foreenes.

Visse Kiøbstæder i Dannemark, dog flere end een, maatte forundes Tilladelse at forsyne Island med Kornvare.

Aalborg og Aarhuus vilde best kunde giøre det.

Ligeledes flere end een Kiøbstæd i Norge at forsyne Landet med Tømmer og Jern.

Trundhiem og Christiansand kunde komme sig derved, men Bergen formodentlig giorde det best.

Ethvert Skib, som gik til Island, skulde efter sin Drægtighed, imod nogen Moderation i Lastepenge, være forpligtet til Fiskerierne at hyre en Mand eller flere paa 36 Maaneder, hvilke der i Landet frivillig kunde vælge sig Tieneste.

Alle de, som i Island vilde nedsætte sig som Handelsmænd eller Fiske-Entrepreneurs skulde tilholdes, at medbringe Bygnings-Materialier i Forhold med sin Familie og medhavende Folk, samt Provision af Kornvare for 10 til 12 Maaneder.

Den sidste franske Colonie paa Giana bør erindre om denne Forsigtighed.

Et Magasin af Kornvare, Tømmer, Hamp, Tiere, Jern og Salt bør anlegges og vedligeholdes ved hvert Hoved-Handels-Sted.

Hertil behøves Regieringens naadige Understøtning til Forskud, dog bør den være og kan blive skadesløs.

Hvert Hoved-Handels-Sted bør have et vel anlagt Batterie, forsynet med Ammunition, for i forekommende Tilfælde at afholde i det mindste en Caper eller armeret Søerøver.

Paa det beleiligste Sted maae være et Fort, ikke saa meget for Defension mod Fiender, som til at vedligeholde god Orden og Politie i Landet.

Alt det tienstdygtige Mandskab, som Island eier eller faaer, være sig af nye eller gamle Colonister, bør enroulleres som Søefolk.

Uden

Uden dette Middel skal ingen Orden kunde indføres med Tienestefolk, hvorover idelig klages.

Skov-Plantningen, det allervigtigste som Island mangler, bør ved alle de Midler, som den menneskelige Forstand kan opfinde og Naturen tillader, at indføres og sættes i Drift.

Lykkes denne Foranstaltning, hvorom der er ingen Grund til at tvivle, vindes en ny Provinds til Rigerne.

Jordbruget bør deels med forsigtig Tvang, deels med Præmier at bringes til den Fuldkommenhed, som Landets Beskaffenhed og dets Clima tillader.

Landets Skatte-Væsen at lignes paa Jord, ikke paa Folk.

Tienden at hæves, ikke af døde og urørlige Ting, men af Avl og Afgrøde.

Skatte- og Tiende-Væsenet i Island er alt for vidtløftigt her at afhandle, nok at det ikke skal være vel indrettet.

Geistligheds ufornødne Mængde at reduceres og deres Indkomster bestemmes til Standens hæderlige Udkomme.

I Island er 188 Præster, 46201 Siele, bliver til hver Præst 246 Mennesker.

Rettergangen efter nye tienlig Colonie-Lov at forbedres og indskrænkes til 2de Instancer.

Tre Instancer i Island spilder Sagsøgerne tre Aars Tid for at faae deres Ret.

Vise Politie-Love under en god, virksom og omhyggelig Stiftamtmand eller Gouverneur.

Uden saadanne Love bestandig i kraftig Execution kan ikke noget Samqvem langt mindre Blanding af forskiellige Folk i en Colonie, holdes i rolig Orden.

Det endnu henhvilende Postvæsen at sættes i Gang, samt Vinter-Transporter opmuntres.

Begge Dele kan let skee og lettest ved Handelens mere Frihed.

Mange mindre Bestemmelser indbefattes i det allerede Fremsatte, som best udvikler sig, naar Hoved-Anlegget kunde iverksettes. Jeg har næsten været for vidtløftig og maae derfor afbryde, overladende Sagen mine høioplyste Dommere til gunstig Betænkning.

Trykfejl.

S. 5. l. 18. For: blive, læs: bliver
S. 41. l. 13. For: oploste, læs: oplyste!

Tabellerne A, B, C, sætter Bogbinderen bag i.

Tab. A.

Fortegnelse

paa levende Hornqvæg, Heste, Faar og Gieder udi Island, som det var optegnet i Aarene 1770 og 1771.

Sysselernes Navne.	Kiøer.	Stude, Oxer og Qvier.	Faar tabt i Pesten.	Faar for Pesten.	Faar under Pesten.	Gieder.	Hester og Hopper, tamme og vilde.
Kios og Guldbringe ⸗	1660	471	13381	15975	2594	⸗ ⸗	1401
Arnæss ⸗ ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	⸗ ⸗	⸗ ⸗	⸗ ⸗	37043	8955	⸗ ⸗	4643
Vester Delen af Skaftefields	667	⸗ ⸗	⸗ ⸗	⸗ ⸗	15928	⸗ ⸗	
Norder Part af Mule ⸗	368	⸗ ⸗	⸗ ⸗	⸗ ⸗	9222	⸗ ⸗	
Middel og S. Part af Mule	867	⸗ ⸗	⸗ ⸗	⸗ ⸗	12821	⸗ ⸗	938
Borgerfiords ⸗ ⸗ ⸗	889	159	18895	⸗ ⸗	1983	⸗ ⸗	1350
Myhre ⸗ ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	1009	508	12741	14660	2508	⸗ ⸗	590
Nappedahls ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	350	107	⸗ ⸗	7000	954	⸗ ⸗	666
Snefieldsness ⸗ ⸗ ⸗	1365	321	⸗ ⸗	16288	2507	⸗ ⸗	1071
Hunavattans ⸗ ⸗ ⸗	1401	⸗ ⸗	⸗ ⸗	31680	4680	⸗ ⸗	211
Strande ⸗ ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	420	145	⸗ ⸗	8000	4916	⸗ ⸗	577
Isefiords ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	695	⸗ ⸗	⸗ ⸗	6667	5250	⸗ ⸗	406
Bardestrans ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	1115	⸗ ⸗	⸗ ⸗	1600	4680	⸗ ⸗	571
Dahle ⸗ ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	1216	289	⸗ ⸗	16645	2418	⸗ ⸗	919
Skagefiords ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	1184	271	⸗ ⸗	⸗ ⸗	7863	⸗ ⸗	1634
Ødefiords ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	1226	307	⸗ ⸗	104540	⸗ ⸗	21	5785
Tingøe ⸗ ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	716	125	⸗ ⸗	⸗ ⸗	13960	712	837
Øster Deel af Skaftefields	549	176	⸗ ⸗	⸗ ⸗	14005	⸗ ⸗	1004
Rangevalle ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	3563	1589	⸗ ⸗	⸗ ⸗	7584	10	7202
Westmannøe ⸗ ⸗ ⸗ ⸗	44	⸗ ⸗	⸗ ⸗	⸗ ⸗	900	⸗ ⸗	56
Tilsammen:	19304	4468	31636	260098	132328	743	29861

TAB. B.

Over de af Sysselmændene angivne Baade udi Island.

Sysselets Navn.	2 Manfar.	4 Manfar.	6 Æring.	8 Æring.	10 Æring.	12 Æring.	Ubenævnte.
* Kiose og Guldbringe		465	64	52	1	1	
* Arnæss		24	6	28	7		
Vestre Deel af Skaftefields				8	2		
Nord Deel af Muhle		33	3				
Middel og Søndre Part af Muhle	50	52					
* Borgefiords	52	14	6				
Myhre		30	19	3			
Nappedahls		1	5				
* Snefieldsness							222
Hunavattans							8
Strande							40
Isefiords		55	26	29			
Bardestrands							108
Dahle							61
Skagefiords	5	31	26	3			
Ødefiords							56
Tingøe	7	62	6	3			
Vester Deel af Skaftefields							11
Rangevalle				30			
Westmannøe			7	8	6	1	
Tilsammen:	114	767	168	164	16	2	506

Tab. C.

Islandske Fisker-Baades Størrelse paa Syd-Landet.

Baadenes Navne.	Værdi i Rigsdaler Specie.	Lang. Kislen.		Lang. Over Stevn.		Største Brede.		Dyb. Under Toften.		Dyb. Oven for Toften.		Hele Dybden fra Relingen til over af Kislen.		Begge Stevnernes Fald.	
		Fod.	Tom.	Fod.	Tom.	Fod.	Tom.	Fod.	Tom.	Fod.	Tom.	Fod.	Tom.	Tom.	Fod.
Tiering ,	50	25	9	33	1	9	8	2	5	,	6	2	11	7	4
Aatering ,	40	23	3	28	10	8	9	2	3½	,	6	2	9½	5	7
Sexering ,	30	18	6	25	,	7	,	2	,	,	6½	2	6½	6	6
Firemanfar ,	20	15	2	21	2	5	8	1	6½	,	6¼	2	¾	6	,
Tomanfar ,	10	11	9	17	4	4	5	1	1	,	6¼	1	7¼	5	7

